

Δημόσιος χώρος, εξευγενισμός, υπερ-τουριστικοποίηση κι εμείς

του Μηνά Μπλάνα

Ως δημόσιος χώρος μπορεί να νοηθεί ένας τόπος ο οποίος είναι ελεύθερος προς χρήση από την κοινωνία χωρίς περιορισμούς στην πρόσβαση. Και με την χρήση του όρου αυτού εννοούνται κυρίως πάρκα, πλατείες, άλση, παραλίες, βουνά. Με σκοπό την κοινή χρήση.

Η μάχη για τον δημόσιο χώρο, ως μία ελεύθερη περιοχή προσβάσιμη από όλους/ες υφίσταται εδώ και αρκετές δεκαετίες. Αγώνας για πλατείες, πάρκα, πεζόδρομους, παραλίες και ο,τιδήποτε άλλο συνιστά η έννοια του δημόσιου χώρου απαλλαγμένου από αντίτιμα, κάθε λογής δημόσια-ιδιωτικά έργα καταστροφής τους και κάθε είδους ιδιωτική εκμετάλλευση που αποκλείει την κοινωνία. Στην Τουρκία μία από τις μεγαλύτερες εξεγέρσεις με ένα όργιο καταστολής από την πλευρά του κράτους ξεκίνησε από την υπεράσπιση της πλατείας Ταξίμ.

Η κυριαρχία εφευρίσκει συνεχώς λόγους και προφάσεις έτσι ώστε να απλώσει τα δίκτυα της καθημερινά σ' αυτές τις περιοχές. Με την ολοένα και μεγαλύτερη εμπορευματοποίηση του. Από μαγαζιά-καφετέριες-μπαρ που επεκτείνονται σε πλατείες με τραπεζοκαθίσματα σαν να είναι ιδιοκτησία τους μέχρι και έργα που αναδιαμορφώνουν τον δημόσιο χαρακτήρα προς όφελος των ιδιωτικών συμφερόντων. Από τον λόφο Φιλοπάππου μέχρι και το Πεδίο του Άρεως, αυτή η υπεράσπιση αφορά την ελεύθερη συνεύρεση της κοινωνίας χωρίς περιορισμούς.

Έτσι και τώρα με αφορμή την οικονομική κρίση λόγω της πανδημίας σχεδιάζεται μία νέου τύπου επίθεση. Νομοσχέδια όπου παραλίες, πεζόδρομοι, πλατείες, περνάνε στα χέρια των επιχειρήσεων και των εταιρειών. Το κράτος προσδίδει νέες

γραμμές στον τρόπο με τον οποίο πρέπει να αντιμετωπίζονται τα παραπάνω: μονάχα ως τουριστικά θέρετρα και παραπάνω τζίρος για επιχειρήσεις.

Για τους ντόπιους το μόνο που μένει είναι εξαντλητικά μεροκάματα που τα μισά θα πάνε για ένα μπάνιο στην κοντινότερη παραλία. Το μέλλον της τοπικής κοινωνίας υπό αυτή τη διαχείριση των δημόσιων χώρων και του περιβάλλοντος διαγράφεται το ίδιο με αυτών της Βαρκελώνης, της Βενετίας και δεκάδων τουριστικοποιημένων πόλεων. Υψηλά ενοίκια μη προσβάσιμα για τον ντόπιο πληθυσμό και κοινόχρηστοι χώροι πλήρως εμπορευματοποιημένοι στα μέτρα της αγοράς. Ή αλλιώς ο εξευγενισμός (gentrification) ολόκληρων πόλεων μέσω και του AirBnB – κι όλα αυτά την επόμενη μίας συγκυρίας που κατέδειξε το αδιέξοδο αυτού του οικονομικού μοντέλου, που είναι ο τουρισμός.

Στο ίδιο μήκος κύματος η πόλη της Αθήνας σχεδιάζει έργα με παρόμοιο σκεπτικό. Η ανακαίνιση της πλατείας Ομονοίας υπό πληρωμένους διαφημιστικούς διθυράμβους αλλά και τα σχέδια για πεζοδρόμηση του κέντρου της Αθήνας. Έργα τα οποία υλοποιούνται με λιγοστή έως καθόλου διαφάνεια από ιδιώτες και θέτουν ως μοναδικό στόχο την αναβάθμιση περιοχών με τελείως οικονομικά κριτήρια. Το ζητούμενο είναι να υπάρχουν δημόσιες διαβουλεύσεις έτσι ώστε να έχει άποψη η ίδια η κοινωνία πάνω σ' αυτά αλλά και αρχιτέκτονες, αρχαιολόγοι, παντός τύπου ειδικοί επί του θέματος και όχι μία μάζα επιχειρηματιών. Γιατί η διαχείριση τους αφορά πρωτίστως τους ίδιους τους κατοίκους της εκάστοτε περιοχής.

Αυτή είναι και η αξία του φυσικού περιβάλλοντος, των αρχαιολογικών χώρων και του δημόσιου χώρου για το κράτος. Μόνο ως εμπορεύσιμες πηγές προς εκμετάλλευση από ιδιώτες. Ως θέαμα και τουριστικές ατραξιόν που προσφέρουν χρήμα.

Τα νέα νομοσχέδια που αφορούν τόσο το περιβάλλον και το αυθαίρετο χτίσιμο σε δασικές εκτάσεις, πιο εύκολες περιβαλλοντικές άδειες σε εταιρείες κι αυτό για τον τουρισμό

και για την επέκταση των μαγαζιών κινούνται ακριβώς προς αυτή την κατεύθυνση. Συγκεκριμένα, παραλίες με αντίτιμο που θα ανήκουν σε μαγαζιά, ξενοδοχεία πάνω σε παραλίες που θα τους ανήκουν, γήπεδα γκολφ σε περιοχές Natura κι όχι μόνο, ξενοδοχειακά καταλύματα σε δασικές περιοχές και εκμετάλλευση ή και γκρέμισμα των αρχαιολογικών χώρων από εταιρείες είναι αυτό που έχουν σκοπό να συμβεί αυτό το καλοκαίρι. Παράλληλα, με την τοποθέτηση-κατάληψη κάθε κοινόχρηστου χώρου από τραπεζοκαθίσματα, κάνουντας τους μέρος της επιχείρησής τους, με ερωτήματα όχι μόνο για την ελεύθερη πρόσβαση σ' αυτούς αλλά και για την μετακίνηση ατόμων με κινητικά προβλήματα.

Όλα τα παραπάνω δεν είναι εικόνες από το μέλλον αλλά από το παρόν. Ένα παρόν όπου μόνο οι τουρίστες έχουν θέση με κανέναν σεβασμό ως προς τις ομορφιές και την διατήρηση του φυσικού κάλους της κάθε περιοχής. Το ζήτημα παραμένει: τι χρήση επιζητά η ίδια η κοινωνία γι' αυτούς τους χώρους; Για όλους/ες ή για τα μαγαζιά και τους τουρίστες;

Οι 4 Μάσκες

του Χάρη Ναξάκη

Μια άλλη κριτική ανάγνωση, στην εποχή του κορωνοϊού, του βιβλίου του R. Trivers, Η μωρία των ανοήτων, Εκδόσεις Κάτοπτρο

Στις 16 Ιουλίου του 1918, ρακένδυτος και με μόνη συντροφιά μια ταμπακιέρα με καπνό, ο παππούς μου ο Αντωνάκης, μικροκαμωμένος, εξ ου και το υποκοριστικό, αλλά γενναίος, επιστρέφει με μια ολιγοήμερη άδεια στο Κολυμπάρι Χανίων. Η ισπανική γρίπη είχε ήδη γίνει πανδημική. Ήταν έξι χρόνια φαντάρος, Πρώτος και Δεύτερος Βαλκανικός πόλεμος, Πρώτος Παγκόσμιος, σίγουρα όχι από επιλογή. Από «συνήθεια» συνέχισε να είναι φαντάρος μέχρι την Μικρασιατική Καταστροφή του 1922.

Ο θάνατος όμως τον καλωσόρισε στην πόρτα του σπιτιού του. Η 19χρονη γυναίκα του, όμορφη σαν τα κρύα τα νερά, είχε μόλις βάλει το κλειδί στην πόρτα του σπιτιού τους, δεν πρόλαβε να ανοίξει, σωριάστηκε στην είσοδο, πέθανε από την ισπανική γρίπη. Ο παππούς ξαναπαντρεύτηκε, ο όλεθρος του ιού, ο θάνατος της πρώτης γυναίκας του, γέννησε τη ζωή, τον πατέρα μου, τον αδερφό μου κι εμένα.

Ο προσωκρατικός φιλόσοφος Ηράκλειτος είχε συλλάβει αυτό το τραγικό παιγνίδι της μοίρας (της ύπαρξης), που η νεωτερική φιλοσοφία απωθεί από τη σκέψη της αναζητώντας επίγειους και ουράνιους παραδείσους, αναφέροντας: «*το ίδιο πράγμα υπάρχει σ' εμάς, το ζωντανό και το πεθαμένο, το νέο και το γερασμένο, γιατί αυτά μεταβάλλονται σ' εκείνα κι εκείνα σε αυτά*». Ο κόσμος είναι ευτυχώς ατελής, διότι αν ήταν τέλειος δεν θα μπορούσε να εξελιχθεί και «ζωογόνο» στοιχείο της ατέλειας είναι οι ιοί και τα μικρόβια, δηλαδή ο θάνατος, που γεννάει νέα ζωή. Χωρίς την θνητότητα, τον θρήνο μιας απώλειας και την γεννητικότητα, το κλάμα ενός μωρού, δεν υπάρχει ανθρώπινος βίος. Η δυτική σκέψη στις διάφορες εκφάνσεις της αρνείται το πεπερασμένο της ύπαρξης και για να αντιμετωπίσει αυτή την αδυσώπητη αλήθεια φοράει μάσκες. Ο στόχος είναι η απώθηση της επίγνωσης της τραγικής περατότητας της ύπαρξης, της συνείδησης της θνητής μας κατάστασης, της κατανόησης όπως αναφέρει ο Φ.Νταμπούρ (*Μακάριοι οι θνητοί, Εκδόσεις Μάγμα*), ότι ανήκουμε στο ανθρώπινο είδος επειδή είμαστε θνητοί, γεγονός που μετατρέπει την περατότητά μας σε μια έκρηξη ζωής, δημιουργικότητας και οδύνης. Η μάσκα λειτουργεί ως μηχανισμός εξαπάτησης και αυτοεξαπάτησης διότι όπως θαυμάσια αναλύει ο R. Trivers στο βιβλίο του *Η μωρία των ανοήτων*, εξαπατούμε τον εαυτό μας προκειμένου να μπορέσουμε αποτελεσματικότερα να εξαπατήσουμε τους άλλους. Ο μηχανισμός δε αυτός είναι μια υπερμάσκα, σύμφυτη με τον homo sapiens.

Η ατομικιστική μάσκα: Το απελευθερωμένο από κάθε περιορισμό άτομο, αυτό που είναι ελεύθερο να ασκήσει τα ελαττώματά του, η κουλτούρα του εγωισμού και του ναρκισσιστικού ατομισμού, η ζωή

χωρίς όρια διότι αυτά περιστέλλουν την ελευθερία του εγώ, το δικαίωμα του καθενός να ζει όπως επιθυμεί ενισχύοντας το εγώ και φονεύοντας το εμείς, τον άλλο, αυτά είναι ό,τι στον δυτικό πολιτισμό αναφέρεται ως ανθρώπινα δικαιώματα. Ο κυρίαρχος φιλελεύθερος ατομικισμός, το αυτοαναφορικό άτομο, δεν θα συντάξει ποτέ μια διακήρυξη των ανθρωπίνων υποχρεώσεων διότι διεκδικεί μόνο δικαιώματα και δεν αναλαμβάνει υποχρεώσεις. Το να μένουμε στο σπίτι είναι αναχρονισμός γιατί στερείται από την ικανοποίηση η μηχανή κατανάλωσης επιθυμιών και εμπορευμάτων στην οποία έχει μεταμορφωθεί ο σύγχρονος ατομικιστής. **Ελευθερία (κατανάλωση) ή θάνατος.** Μένοντας στο σπίτι μπορώ να περιορίσω εθελούσια τις ανάγκες μου και να προστατεύσω βέβαια την κοινότητα. Οι ισχυροί οικογενειακοί δεσμοί στην Ελλάδα επέτρεψαν στους ανθρώπους να προστατεύσουν τους δικούς τους τη στιγμή που στην αναπτυγμένη δύση πέθαιναν αβοήθητοι στα γηροκομεία. Αν η ευθύνη ήταν κατά κύριο λόγο ατομική, όπως διαφημίζει το φιλελεύθερης έμπνευσης σύνθημα, τότε το άτομο ορθολογικά σκεπτόμενο θα ταύτιζε την μεγιστοποίηση του ατομικού του συμφέροντος με την εγκατάλειψη των αντιπαραγωγικών γερόντων. Ο τρόπος που πεθαίνουν οι γέροντες είναι ο άκαρδος πολιτισμός των νεότερων.

Η κοινωνικο-κεντρική μάσκα: Ο άνθρωπος είναι μια κοινωνική και πολιτισμική κατασκευή. Την μετατροπή του σώματος (της φύσης) σ' αυτή τη μυθοπλασία την εισήγαγε ο Σαρτρ στο *Είμαι και Μηδέν*, η Μποβουάρ στο *Δεύτερο φύλο* και την εξέλιξε ο Φουκώ που θεωρεί ότι η ανθρώπινη ταυτότητα είναι απεριόριστα πλαστική και περιλαμβάνει μόνο επίκτητα και όχι έμφυτα χαρακτηριστικά. Ο Φουκώ λέει ότι δεν υπάρχει λόγος για έναν άντρα να αποδεχτεί την αρσενικότητά του. Αρκεί να θέλεις να είσαι άλλος για να γίνεις άλλος. Η τέλεια μάσκα. Για να παρατηρήσει σαρκαστικά ο Μ. Ονφρέ ότι η αλλαγή φύλου δεν γίνεται διαβάζοντας Φουκώ αλλά χειρουργικά και με ορμονοθεραπείες. Την περιγραφή του ανθρώπου ως αφύσικου, χωρίς ιδιότητες και ουσία, που πάνω της εγγράφει η όποια εξουσία όποια ταυτότητα θέλει συνέχισε ο Ιταλός φιλόσοφος Τ. Αγκάμπεν οδηγώντας την παραπάνω λογική στα άκρα σε άρθρο του στην εφημερίδα *Il Manifesto*: «*Αφού η τρομοκρατία*

δεν λειτουργεί πλέον ως αιτία για έκτακτα μέτρα, η επινόηση μιας πανδημίας προσφέρει την τέλεια αφορμή ώστε να επεκταθεί η εφαρμογή τους» και συνέχισε συγκρίνοντας τις φυλακές υψίστης ασφαλείας με την καραντίνα. Η πανδημία είναι λοιπόν κοινωνικό κατασκευάσμα, εφεύρεση της εξουσίας, για να επιβάλλει μια κατάσταση φόβου και ελέγχου στου υπηκόους, την επιτήρηση ως κανόνα. Πρόκειται για μια άλλη εκδοχή των θεωριών συνωμοσίας ότι ο ιός κατασκευάστηκε σε εργαστήριο. Η φύση είναι παρούσα και ενίοτε είναι υπό προϋποθέσεις φονική, η πανδημία είναι υπαρκτή και βεβαίως θα επιταχύνει την ψηφιακή επιτήρηση και τις διάφορες μορφές τηλεργασίας, αλλά αυτά έχουν ξεκινήσει ήδη εδώ και μια εικοσαετία.

Η τεχνο-επιστημονική μάσκα: Η πανδημία είναι η παταγώδης κατάρρευση ενός πολιτισμικού υποδείγματος που στηρίζεται στην νεοτερική φενάκη (μάσκα) ότι ο άνθρωπος ξέκοψε από τη φύση, είναι μόνο κοινωνικό δημιούργημα, και με όπλο την ακαταμάχητη επιστήμη θα αποφυσικοποιήσει την ύπαρξη. Αλήθεια πόσες φορές η επιστήμη δεν διακήρυξε τον οριστικό θάνατο των ιών και των μικροβίων; Η πεποίθηση αυτή στηρίζεται στην ορθολογική ματαιοδοξία ότι τίποτα στη φύση δεν είναι απρόσιτο στην γνώση. Η γνώση όμως είναι άενα ατελής, οι εξηγήσεις έχουν όρια. Οι νεοτερικές κοινωνίες των φώτων συνεχίζουν να είναι στο σκοτάδι. Η επιδίωξη της επιστήμης να αναγορευτεί σε επίγειο θεό θα διαρκέσει μέχρι να εμφανιστεί η νέα πανδημία. Γι' αυτό κάθε φορά ανανεώνει την προσδοκία (μάσκα) για την ανακάλυψη ενός υπερφαρμάκου, μέχρι η τεχνοεπιστήμη να μας μετατρέψει μέσω των γενετικών χειρισμών του γονιδιώματος σε άτρωτους μετανθρώπους. Ο τελικός νικητής της πανδημικής κρίσης είναι ο τεχνολογικός μεσσιανισμός και ο μετασχηματισμός της ανθρώπινης κατάστασης σε μετανθρώπινη. Μην διαρρηγνύουν τα ιμάτιά τους οι φιλελεύθεροι και αριστεροί ατομικιστές για το πόσο περιόρισε την προσωπική τους ελευθερία, που συνήθως περιλαμβάνει ή ταυτίζεται με το καταναλώνω άρα υπάρχω, η καραντίνα. Στην επόμενη πανδημία η καραντίνα θα είναι εικονική, θα έχει ψηφιοποιηθεί, το δικτυωμένο άτομο θα την «καταναλώνει» οικειωθελώς. Ήδη συγκροτείται ένα τεχνοσύμπαν ψηφιακής

επιτήρησης. Τα ύποπτα κρούσματα είναι δυνατόν να εντοπιστούν από τις διαδρομές τους που καταγράφονται στα κινητά τους, τις πιστωτικές τους κάρτες, τις κάμερες ασφαλείας ή τις κάμερες-σαρωτές που θα εντοπίζουν ποιος έχει πυρετό. Ταυτόχρονα θα επιταχυνθεί η ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης και της γενετικής μηχανικής που θα μετατρέψουν τον ατελή άνθρωπο σε υγειονομικά προστατευόμενο αυτόματο, σε μια μετανθρώπινη μηχανή. Το θνήσκον σώμα και οι ιοί θα είναι περιττοί γιατί θα τείνουμε να γίνουμε ασώματα ψηφιακά αποτυπώματα. Κανείς βέβαια δεν αρνείται την περίθαλψη, που δεν είναι κατασκευή μετανθρώπου, αλλά τον γενετικό χειρισμό του γονιδιώματος για την παραγωγή ενός νέου ανθρώπου.

Όσο βέβαια το τεχνολογικό σύστημα καθολικοποιείται για να ελέγξει και να περιορίσει τον «θόρυβο» που δημιουργεί η ενίοτε απρογραμματίστη και ενοχλητική ανθρώπινη παρουσία και το φυσικό περιβάλλον, τόσο αυξάνονται αντί να μειώνονται οι αστάθειες, οι αβεβαιότητες και η συνοχή της κοινωνίας. Τότε οι «υγιείς» ελίτ του μέλλοντος θα ανακαλύψουν το σούπερ εμβόλιο που θα περιλαμβάνει μια πιο ισχυρή δόση τεχνολογίας. Θα ζουν περιφραγμένες σε τεχνολογικά νεομεσαιωνικά φρούρια έχοντας την ψευδαίσθηση ότι είναι προστατευμένοι. Ο νέος μεσσιανισμός θα είναι τεχνολογικός.

Η επουράνια μάσκα: Στις Φιλιάτες Θεσπρωτίας στα μέσα του 19ου αιώνα εν μέσω της πανδημίας πανώλης η ηγεσία της εκκλησίας προτρέπει τους 2.800 κατοίκους της πόλης να δεχτούν καρτερικά τις συνέπειές της διότι ήταν θεόσταλη, θεία τιμωρία. Στο τέλος επέζησαν 130 κάτοικοι. Βεβαίως η σημερινή ηγεσία της εκκλησίας δεν υιοθέτησε μια τέτοια αναχρονιστική στάση. Το επίδικο ζήτημα που έθεσε είναι το μεταφυσικό και μη αποδεικνυόμενο, η θεολογική παραδοχή για το τί υπήρχε εν αρχή, στην απαρχή της απαρχής, δηλαδή ο θεός. Η υπόθεση αυτή δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί ή να διαψευστεί με κοινά αποδεκτά εννοιολογικά εργαλεία, είναι αυτοεπαληθεύσιμη, δηλαδή δόγμα. Πώς είναι λοιπόν δυνατόν ο πανάγαθος θεός να επιτρέπει να μολύνεται με ιούς και μικρόβια η θεία μετάληψη, που

εξασφαλίζει την αιωνιότητα και την αγιοποίηση του ανθρώπου, ο άρτος και ο οίνος που συμβολίζουν το σώμα και το αίμα του Χριστού; Αν αυτό ήταν δυνατόν, να κυκλοφορούν δηλαδή μικρόβια στη θεία μετάληψη όπως διαβεβαιώνει η επιστήμη, τότε ο θεός θα ήταν εκδικητικός, μετάνιωσε που κατασκεύασε τον άνθρωπο. Το συμπέρασμα είναι αυτονόητο. Αφού ο θεός είναι πανάγαθος ακόμα κι αν τα θνητά υλικά στοιχεία της μετάληψης έχουν μολυνθεί, κατά την τέλεση του μυστηρίου μεταμορφώνονται για να μεταφέρουν τη θεία χάρη και είναι αβλαβή. Γι' αυτό είναι αδιαπραγμάτευτη η θεία μετάληψη για την εκκλησία.

Οι μάσκες δεν μπορούν οριστικά να αφαιρεθούν, μπορούμε όμως να τις φοράμε λιγότερο. Για να συμβεί αυτό δεν αρκεί να διεκδικούμε μόνο την ενίσχυση του δημόσιου συστήματος υγείας που αποδιάρθρωσε η νεοφιλελεύθερη συνταγή της ιδιωτικοποίησης του κόσμου. **Για να επιτευχθεί μια συμβιωτική κοινωνία, η ευζωία, όχι η αθανασία, ο κόσμος πρέπει να γυρίσει ανάποδα, να αλλάξει πολιτισμικό και παραγωγικό υπόδειγμα και να μπει ένα φρένο στην αχαλίνωτη παγκοσμιοποίηση.** Η διάδοση άλλωστε της πανδημίας σε κάθε χώρα, όπως σωστά παρατηρεί ο Γ. Λιερός (ηλεκτρονικό άρθρο στις εκδόσεις των Συναδέλφων), είναι ανάλογη του ανοίγματός της στην παγκοσμιοποίηση, γι' αυτό οι χώρες που επλήγησαν περισσότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία, Ισπανία, κλπ) είναι αυτές που διατηρούσαν μεγαλύτερες εμπορικές συναλλαγές με την Κίνα. Γιατί βέβαια δεν παγκοσμιοποιούνται μόνο το κεφάλαιο, τα εμπορεύματα και η εργασία αλλά και οι ιοί. Ένα επίπεδο μετασχηματισμών για ένα κόσμο από την ανάποδη είναι: να γυρίσουμε την πλάτη στην ιδεολογία της απεριόριστης ανάπτυξης και της προόδου, να περιορίσουμε τα πρωτεία της οικονομίας και να «κατασκευάσουμε» ένα πολιτισμό των ορίων. Η προστασία και αναβάθμιση των οικοσυστημάτων θα επανάφερε μια ισορροπία ανάμεσα στα μικρόβια, τους ανθρώπους και τα ζώα, παρεμποδίζοντας τις επιδημίες, η τοπικοποίηση της παραγωγής και της κατανάλωσης, η λιτή ζωή – λιγότερα είναι καλύτερα – θα περιόριζε τον καταναλωτικό ηδονισμό, η μείωση έως κατάργηση της βιομηχανικής κτηνοτροφίας, που είναι το βιολογικό υπόστρωμα για τις

μεταλλάξεις των ιών και το πέρασμά τους στον άνθρωπο και η αντικατάστασή της από την μικρή οικογενειακή κτηνοτροφία, η επέκταση των κοινών αγαθών, η τουριστική αποανάπτυξη και η λελογισμένη ανάπτυξη του περιηγητικού τουρισμού. Πρέπει επειγόντως να γυρίσουμε τον κόσμο ανάποδα, διότι δεν πιστεύω στην παιδαγωγική των καταστροφών, ότι δηλαδή μετά από μια καταστροφή ο άνθρωπος θα βάλει μυαλό. Έχει στη φύση του την ύβρη την οποία πρέπει να περιορίσουμε.

Ο Χάρης Ναξάκης είναι καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Υγεία πάνω απ' όλα

του Μπάμπη Βλάχου *

Επιτέλους, ένας άρρωστος πολιτισμός σε παραλυσία! Κανένα τρομο-κρατικό χτύπημα δεν θα είχε τέτοια επιτυχία. Και το επέφεραν «υγιείς» κυβερνήσεις.

Γιατί θυμόμαστε (;) βέβαια τις επιδημίες της μακράιωνης Ιστορίας και περιπέτειας του είδους, που επανεκκινούν τον «ανθρωπισμό» μας, τους αρχαίους λοιμούς και την πανώλη, την πανούκλα και την ισπανική γρίπη..., επιδημίες θεόσταλτες όπως πίστευαν σχεδόν όλοι τότε, αλλά αυτές που εξολόθρευσαν τα δεκάδες εκατομμύρια αυτοχθόνων της νεοανακαλυφθείσας Αμερικής (με πολύ περισσότερα θύματα από τα θύματα του Μεγάλου Πολέμου και του Ολοκαυτώματος...) περιέργως τις παραβλέπουμε· ενθυμούμενοι, ευτυχώς, τη φαιά πανούκλα του φασισμού και τα εργαστήρια των Άουσοβιτς, ξεχνάμε το πείραμα της Χιροσίμα και τις ζητωκραυγές των ατομικών φυσικών.

Και τουλάχιστον, απ' ό, τι φαίνεται, σήμερα τις πανδημίες - εκτός από τη νυχτερίδα- τις παράγει όχι ο αναμάρτητος θεός αλλά παραδόξως η εξέλιξή του: η επιστήμη/τεχνολογία και τα εργαστήριά της. Οι μεθοδικοί ιερωμένοι της. Κάτι είναι κι αυτό.

*

Όταν ο Ορέστης πήρε το κεφάλι της μάνας του, της Κλυταιμνήστρας, αγρύπνησε όλο το βράδυ στον τάφο της για να μην τον συλήσουν. Και τότε, κατέφθασαν οι Ερινύες. Είχαν φιδίσια μαλλιά, κεφάλι σκύλου και... φτερά νυχτερίδας, πλαταγίζοντας τα μαστίγια. Κρύφτηκε κι αυτός μπρούμυτα στον μανδύα του καλύπτοντας το κεφάλι, μπας και το αδειάσει από τον ανυπόφορο εφιάλτη με τις κατάμαυρες θεές.

Πράγματι, η φαντασία της ανθρώπινης ψυχής, η στόφα της, έπαιρνε και παίρνει ανέκαθεν μορφή όχι μόνο κατεξοχήν σωματική αλλά και εξόχως δημιουργική. Μόνο που, ανάλογα με τον πολιτισμό που βρίσκεσαι, το να είσαι «δημιουργικός», όπως οι τωρινοί τεχνο-επιστήμονες προκαλεί εδώ και πολλές δεκαετίες, συχνά δεινά και καταστροφές περισσότερες από τη «σωτηρία» που υποτίθεται ότι προσφέρουν (βλέπε Τσερνόμπιλ, αλλά και τις αμφιλεγόμενες εφαρμογές από το γονιδιακό πλιάτσικο στα τροπικά οικοσυστήματα, αγαπημένα των μεγάλων φαρμακευτικών εταιρειών) μέσα στον ίλιγγο του πρωταθλητισμού τους. Άλλο να φοράς τα παπούτσια του Air, κι άλλο να «φοράς» κάποια γονίδια του Jordan – θα γίνει κι αυτό σου υπόσχονται! Από τον θρίαμβο στη συντριβή. Αυτό δεν συνέβαινε πάντοτε; Κι αφήνοντας πίσω βέβαια πλέον, στη σκόνη, τη μάνα-γη άλλων πολιτισμών. Το τεχνητό εναντίον του φυσικού. Το αντίγραφο να περιφρονεί το πρωτότυπο. Το ψηφιακό πιο οικείο από την παρουσία. Γιατί τα όρια της βιοτεχνολογίας, η αμφισημία της, ξεχειλώνουν, λες και πρόκειται για τη συνεχή μετατόπιση των συνόρων, παρανοϊκή, του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Πολιτισμός που δεν ενδιαφέρεται και πολύ, εδώ που τα λέμε, για το τι εστί πλέον φύση ή φυσικό (το διαπραγματεύεται ως ένα βάνουσο/ακατέργαστο εμπόρευμα) ή για την «αλήθεια» (όπως κάποτε, προλάβαινε, ένας Νεύτωνας ή ο

Δημόκριτος), αλλά για το αποτέλεσμα και μόνο: την προχειρότητά του. Και δεν εννοούμε μόνο την αξία χρήσης κάθε μεγάλου επιτεύγματος, που είναι βέβαια πρωτίστως συνυφασμένο με τη στρατιωτικοποίηση της τεχνο-επιστήμης (όπως ξεκίνησε και το Ίντερνετ, πριν το δώσουν στις τράπεζες, την πελατεία και το «κοινό»), ούτε πώς πέφτουν απ' τα σύννεφα, πλάι στα χάλτεκ οπλικά συστήματα, τα βιο-όπλα της γενετικής, η χαρτογράφηση από την Γκουγκλ, του ανθρώπινου γονιδιώματος για καλούς σκοπούς, και... Ποιος θα σταματήσει ποιον; Γιατί και «απλώς» να εκμεταλλεύεσαι και να καταστρέφεις συστηματικά για λόγους Ανάπτυξης τη φύση, τα ξέρετε, μοναδική πρωτοτυπία, του παρόντος πολιτισμού, το βιασμένο κλίμα το νερό και τον αέρα, και βέβαια αυτά που τρώμε (λες και... στον Άρη ή κάποιο εξωπλανήτη θα είναι και εφικτά και καλύτερα – άλλη μεγάλη ονειραπάτη κι αυτή), κι ύστερα ως διεστραμμένος να βάζεις τα εργαστήρια να ψάχνουν αντίδοτα για τις αναπόφευκτες «παράπλευρες απώλειες» και τις ολοκαίνουριες ασθένειες, ε αυτό καταντάει ανωμαλία του πάλαι ποτέ ενστίκτου της επιβίωσης. Που ακόμα κι έτσι, φαίνεται, καλά κρατεί. Εκτός εάν ήδη είναι στο στάδιο των κλινικών δοκιμών, το... αντίδοτο στην πολύτιμη θνητότητά μας. Στον μοναδικό μας θάνατο. Ή τουλάχιστον στον φόβο του. Δεν θα πάρουμε.

*

Ο Ορέστης πάντως, εκδικούμενος τη δολοφονία του πατέρα του, καθιερώνοντας την πατριαρχία αντί της μέχρι τότε μητριαρχίας, στην Αργολίδα κατακρατούσε τις Ερινύες κι όχι στη Wuhan. Ενώ κατά μία ειρωνεία της συγκυρίας, στο γαλλικών προδιαγραφών ύψιστης βιο-ασφάλειας (και με επιπλέον αμερικανική χρηματοδότηση – το αν ετηρούντο τα μέτρα και από ποιους θα μας το δείξει [;] ή όχι ο νέος «ψυχρός πόλεμος») Ινστιτούτο Ιολογίας της Κίνας, με τη μεγαλύτερη τράπεζα ιών της Ασίας και την υψηλότερη εξειδίκευση τουλάχιστον στον SARS, και οι δυο πρωταγωνίστριες είναι γυναίκες. Και η διευθύντρια, και κυρίως η αναπληρώριά της, που την φώναξαν εσπευσμένα από ταξίδι κι αφού είχε ξεσπάσει το πρόβλημα, η διάσημη στην επιστημονική

κοινότητα ως τοπ «Bat Woman» Σι Ζενγκλί, και η οποία μας έδωσε πρώτη το γονιδίωμα του SARS-CoV-2 και μετά... αυτο«φιμώθηκε». Δηλαδή αυτοί που επινόησαν εργαστηριακά, επιστήμονες μάλλον καλοήθεις -αν και κακοήθεις να ήσαν λίγο μας ενδιαφέρει εδώ-, αυτόν τον ιό, και... τύψεις να είχαν, τις φίμωσαν. Όπως τύψεις βέβαια δεν είχαν και οι Αμερικανοί (κι οι Ελβετοί, εκτός απ' τους Κινέζους) που ήδη από τον Νοέμβριο του 2015, όπως έχει δημοσιευθεί, πέτυχαν να κατασκευάσουν μετάλλαξη του SARS για επιστημονικούς ή άλλους λόγους. Είτε δηλαδή ψοφάς για μια «φυσική» σούπα νυχτερίδας (δεν βρέθηκε ακόμη το ενδιάμεσο ζώο-ξενιστής) είτε κατασκευάζεις τον ιό εργαστηριακά και σου ξεφεύγει, το τωρινό επακόλουθο λίγο αλλάζει. Η λογική όμως λέει ότι ο ιός και ξέφυγε και μεταλλάχτηκε στη συνέχεια (στην Ιταλία)... Πρώτη φορά δηλαδή το αρχικά συνωμοσιολογικό, το αφύσικο, είναι και το πλέον λογικό.

Μόνο που η όποια «συνωμοσιολογία», κατά τη γνώμη μας δεν αρχίζει, αλλά τελειώνει εδώ. Ο ίδιος ο τερατώδης πολιτισμός μας, ο πρώτος και ο μόνος με μονοθεϊσμό του την Οικονομία, ήδη εκμεταλλεύεται ευκαιρίας δοθείσης τις ίδιες του τις αδυναμίες, μαθαίνει να αναδιαρθρώνεται πιο βρώμικα κι από τους νόστιμους ιούς των «άγριων» ζώων – μεταλλασσόμενος εξίσου τάχιστα. Αλλά να εξηγούμαστε πρώτα:

Το DNA του SARS-CoV-2 είναι νυχτερίδας (θυμηθείτε τον... Δράκουλα, αλλά και τον Έμπολα στην αποψιλωμένη Αφρική) και έχει στη θέση του γονιδίου για την πρωτεΐνη Spike την ακολουθία του γνωστού SARS που «δένεται» στα ανθρώπινα κύτταρα... (Wu et al. (2020), Nature, Vol. 579, σ. 265, αρχές Φεβρουαρίου). Παρατήρησαν, ήδη λοιπόν, ότι η ακολουθία της Spike, και μπροστά και πίσω (στο γονιδίωμα), έχει προστεθεί τ ε χ ν η τ ά (δεν θα σας μπλέξουμε με την «περίεργη» ανάγνωση άλλων papers άλλων επιστημόνων, ακόμα και του MIT, αλλά το συμπέρασμα σχεδόν δεν αμφισβητείται). Και ότι επιπλέον, μέσα στην ίδια περιοχή υπάρχει μια μικρή ακολουθία (δεν υπήρχε στον SARS, 4 αμινοξέα) που αναγνωρίζεται από μια άλλη πρωτεΐνη, την furin, και «δένει» τον ιό και σε πολλά άλλα κύτταρα πλην αυτών

της αναπνευστικής οδού (Wang et al, Virologica Sinica, μέσα Μαρτίου)... Δηλαδή, ήδη κατά τους πλέον ενήμερους ερευνητές-επιστήμονες, δεν εννοώ τύπου Ιωαννίδη ή Δασκαλάκη, η πιθανότητα να είναι ο ιός αποτέλεσμα φυσικών γεγονότων είναι σχεδόν μηδενική. Πράγμα που το υποπτευόμασταν άλλωστε οι περισσότεροι.

Και αυτό το γνωρίζουν και οι Αμερικανοί και οι Κινέζοι, ακόμα και ο Μητσοτάκης και ίσως όλες οι κυβερνήσεις του κόσμου.

*

Εξ ου και τα δρακόντεια μέτρα του κινεζικού κράτους πάραυτα (παραήταν σύμπτωση να βρίσκεται στη Wuhan το αρμόδιο Ινστιτούτο Ιολογίας), μια και κανείς δεν ήξερε ακόμη στην πραγματική ζωή -ούτε οι Κινέζοι, που ετοίμαζαν την πρωτοχρονιά τους- τον βαθμό επικινδυνότητας του κατασκευασμένου ιού – ούτε τη μεταδοτικότητά του. Και πάντως, είτε οι Κινέζοι είτε οι Υπηρεσίες άλλων χωρών, το έστειλαν το μήνυμα σε κάποιες κυβερνήσεις, μάλλον και στη δική μας.

Έτσι, στην Ελλάδα ο Μητσοτάκης αντέδρασε γρήγορα και άμεσα, κυρίως γιατί γνώριζε βέβαια το ξεχαρβάλωμα και την υποβάθμιση -που ο ίδιος είχε προπαγανδίσει- του Κρατικού Συστήματος Υγείας και δεν ήθελε να χρεωθεί ένα νέο «Μάτι» εις τη νιοστή (αποφασιστικό στις προηγούμενες εκλογές), αλλά και γιατί έτυχε η χώρα εκτός απ' το να συνορεύει με την Ιταλία να διαθέτει και εξαιρετικούς γιατρούς του είδους.

*

Κι εδώ αρχίζει το πανηγύρι των μονοθεματικών και τρομολάγων ΜΜΕ (άλλη σπουδαία τεχνο-επιστημονική πρόοδος αυτή, που καταργεί τη μέρα και τη νύχτα), αλλά και του προαναγγεληθέντος χρονικού μιας μεγάλης ύφεσης -χειρότερη αν η πανδημία απλωνόταν ανεξέλεγκτα-, που ευκαιρίας δοθείσης πλέον προεξοφλήθηκε γιγάντια – θα δούμε. (Σίγουρα και για να προκαταλάβουν κάποιοι για τη μισοτιμής εργασία που επιδιώκουν, τη «μερική κανονικότητα» που διακηρύσσουν.)

Από τη μια, λοιπόν, το «εκτάκτως» (του έγινε φαίνεται συνήθεια) πατερναλιστικό/ολοκληρωτικό Κράτος – πρόκειται άλλωστε περί πλεονασμού, περί ταυτολογίας... (ποιο κράτος θέλει άρρωστους τους εργαζόμενούς του και κορωνοκοινωνίες;). Κι από την άλλη ο διασυνδεδεμένος πληθυσμός: σε αναγκαστική αυτοπειθαρχία, αποκλεισμένος ο ένας από τον Άλλο. Έμπλεοι ενός πάλαι ποτέ, κατά συνθήκη Ανθρωπισμού (γιατί και πεζοδρόμιο αλλάζουμε, κι ούτε δεχόμαστε επισκέψεις), τον Διαφωτισμό τον έχουν αναλάβει τα κανάλια. Όσο και η καταϊγιστική ολοκληρωτικού τύπου προπαγάνδα – στην άγνωστη αναδιάρθρωση που επίκειται, ιδίως του φόβου. (Γνώριμος στον νεοέλληνα, αν μη τι άλλο λόγω της προηγηθείσης κρίσεως, και των πολλών φαρμάκων...). Κι ενώ το 1957 όπως και το καλοκαίρι του '68 -όλα ξεχνιούνται, ως γνωστόν!- οι επιδημίες της λεγόμενης τότε «ασιατικής γρίπης» (από την Κίνα και το Χονγκ Κονγκ), και πολλαπλάσια απ' ό, τι σήμερα θύματα είχαν και δεν επιβλήθηκε η τωρινή ευγένεια της απόστασης. Άλλοι καιροί... Αλλά φαίνεται ο καπιταλισμός δεν είχε τότε τόση ανάγκη όσο σήμερα να πάει για λίγο διακοπές.

Επ' ευκαιρία, καλό είναι να θυμόμαστε πότε-πότε ότι κατ' ουσίαν δεν υπάρχουν «άτομα» και ανεξάρτητα «Εγώ», όπως κομπάζει ο δυτικός πολιτισμός· σε καμιά κοινωνία δεν υπήρχαν (δεν συνυπάρχουν έτσι, κατά αυτόν τον τρόπο οι «ψυχές»). Άλλωστε ούτε καν στυλίτες ή Ροβινσώνες δεν υπάρχουν τη σημερινή ημέρα, ούτε καν υπερπλούσιοι που «κάνουν ό, τι θέλουν», αλλά όλοι είναι εξόχως εργαλειοποιημένοι και επιστημο-εξαρτώμενοι: συναλλασσόμενοι με την Κοινότητα. Δεν «γλυτώνει» εύκολα κανείς. Ακόμη και ένας άστεγος, ένας ναρκομανής ή ο ένας και μόνο ψυχοπαθής στην πραγματικότητα την επηρεάζει.

Κοινότητα, που εδώ και καιρό τείνει έτσι κι αλλιώς να γίνει αποκλειστικά διαδικτυακή και διασυνδεδεμένη. Και καλά η τηλεργασία. Προεξοφλείται μισοπληρωμένη ήδη. Όμως την απλήρωτη εργασία-«επικοινωνία» (τη διαφήμιση του εαυτού μας), γιατί δεν υπάρχουν άεργοι τη σημερινή ημέρα, που εκμεταλλεύονται καθημερινά οι μεγαλύτερες εταιρείες του πλανήτη πουλώντας τα data μας (οι ίδιες που προωθούν τη γνωστή εφαρμογή ιχνηλάτησης

και εντοπισμού «του ιού»), πού τη βάζεις;

Από την άλλη, εν μέσω της ψευδούς απραξίας και της χωρίς κοινωνικές εντάσεις πλεύσης που είχαμε αυτές τις μέρες απομακρυνόμενοι από τον κορωνοϊό -και διαταξικός και υπερεθνικός-, τα περιοριστικά μέτρα πέτυχαν πράγματι και έφεραν (ως επιπλέον σπάνια ασθένεια) τη γλυκιά και προσωρινή αίσθηση της κοινότητας. Με το μίasma απλώς να μετατοπίζεται από το εξ ορισμού ανήθικο Κράτος στο «ανεύθυνο Άτομο».

*

Ο μεταπολεμικός καπιταλισμός (καταχρηστικά ονομάζουμε έτσι τη μετεξέλιξη του [δυτικού] Χριστιανισμού – και πάντως αυτές οι δυο θρησκείες συναποτελούν την επικράτεια του παρόντος πολιτισμού), είτε «ιδιωτικός» είτε «κρατικός», αφότου ανακάλυψε τα θέλητρα του Ολοκληρωτισμού δεν τα πρόδωσε ποτέ. Σε Ανατολή και Δύση. Και ας αποκαλεί το πολίτευμά του δημοκρατία (ολιγαρχία καραμπινάτη βέβαια -αν ρωτούσες τον Αριστοτέλη- η «αντιπροσώπευση»). Κυρίως, γιατί αφότου επετεύχθη για πρώτη φορά στην ιστορία ο ολοκληρωτισμός της Οικονομίας, στο πολίτευμα και για το ποιος αποφασίζει για ποιον, θα κώλωνε τώρα;

Κι η αλήθεια είναι ότι η ακατάσχετη επικυριαρχία, επιβολή και αναβάπτιση της οικονομίας σε φανατική θρησκεία, μεταδόθηκε και μεταδίδεται πλέον όπως ένας άκρως παθογόνος/επικίνδυνος ιός. Και τουλάχιστον όσο θα μιλάμε για «παρασιτικές» οικονομίες παρεμπιπτόντως, τόσο θα επισφραγίζουμε ότι ο «νόμος του οίκου» απεδείχθη ένα υπερενεργητικό, αλλά και λανθάνον και υπεραιωνόβιο παράσιτο.

Μέσω ενός ξενιστή κάθε φορά. Γιατί προσδένεται ως παράσιτο στα κύτταρά μας. Κι ο ξενιστής αυτός, εκτός από τις θαυμαστές τεχνο-μόδες των ημερών μας, συνήθως εξακολουθεί να είναι το νεότερο Κράτος. (Η μεγάλη επιδημία της πανώλης λίγους αιώνες πριν, του εξασφάλισε την καλύτερη πρόσβαση/πρόσδεση από τότε.) Αυτό που ήδη παίρνει πάλι στις πλάτες του, όπως και το 2008,

την αναδιάρθρωση μέσω πανδημίας.

Κι όχι διότι ο οργανισμός μας ήταν κανένας παρθένος (στους φυσικούς κι αφύσικους ιούς) αλλά γιατί έτσι έμαθε να τρέφεται η ανθρώπινη αρρώστια. Κυρίως δια της εθελοδοουλείας, αναθέτοντας την τεχνική μας υπεράσπιση στους επιτήδειους (λες κι είναι όλα το ίδιο). Παρότι και λίγη καταστολή πότε-πότε δεν βλάπτει. Παράλληλη προφανώς με την εσωτερίκευση του κράτους, του κατεξοχήν αδηφάγου τύπου εξουσίας, που πολλαπλασιάζεται ασύστολα προς όφελός του (χρησιμοποιώντας και μεταστρέφοντας το δικό μας γονιδίωμα). Κι ακολουθεί η τηλε-επιτήρηση κι η αυτο-επιτήρηση.

Και επειδή ορισμένοι μιλούν για *αυτοπεριορισμό*, όπως είχαμε στην Αθήνα των αρχαίων τραγικών ας πούμε, και δεν εννοούν, να υποθέσουμε, την τωρινή παραίτηση από τα ουκ ολίγα βασικά της ύπαρξης – ... *καμία σχέση*. Όπως και δεν έχει σχέση η πετυχημένη κατάργηση του Δημόσιου Χώρου στον δυτικό κόσμο (κατακτημένος από το κράτος και τα μήντια), που τώρα με την αναγκαστική καραντίνα ξαναβγαίνει γυμνή στο σκληρό φως. Άλλο ο οίκος στους Αθηναίους τότε και τελείως άλλο στους ιδιώτες/δυτικούς σήμερα, που βέβαια αυτούς τους τρεις Χώρους της πόλεως «δανείστηκαν»: τον οίκο, την αγορά (<αγορεύειν – όχι... markets) και την εκκλησία (την αποφασιστική λαϊκή συνέλευση!, τότε) – και είδαμε πώς τους κάνανε, τους κάνουν, σαν τα μούτρα τους, αφανίζοντας τον Δημόσιο. Γιατί άλλο το κράτος κι άλλο το δημόσιο, βέβαια.

*

Και να που φθάσαμε επιτέλους στο μέλλον.

Έτσι κι αλλιώς «κανονικότητα» με τέως κανόνες μέχρι το εμβόλιο (εάν βρεθεί) δεν μπορεί να υπάρξει. Κι η εκ των πραγμάτων αναδιάρθρωση, ήδη εξύψωσε την Υγεία -ως κατεξοχήν τεχνικό ζήτημα!- στο βάθρο του νικητή. Γιατί εκτός των άλλων σχετίζεται (αρχαιόθεν) καλύτερα με τον φόβο, το πλέον πρόσφορο προς διαχείριση εργαλείο Ισχύος. Κι η εξουσία των *αλγορίθμων*

προφανώς θα αναβαθμίσει κι άλλο τον υγειονομικό φόβο – ως τον πλέον προνομιούχο στο άμεσο μέλλον.

Με μεγάλη χαμένη την ελευθερία. Και ίσως τρίτο το καταϊδρωμένο διαδικτυακό... φλερτ – η τέταρτη μεγάλη αξία, το περί δικαίου αίσθημα, δεν φαίνεται να ενδιαφέρει για την ώρα... Οι αξίες σίγουρα αλλάζουν.

Κάπως όπως και τα futures, το διαρκώς μετατοπιζόμενο όριο του συστήματος. Γιατί από τότε ένα σύγχρονο κράτος, το αμερικανικό, το κινεζικό, το ελληνικό, ενδιαφέρεται τόσο πολύ για την υγεία των Ξενιστών που χρησιμοποιεί, των εργαλείων του; (Και όχι μόνο γιατί προτιμά βέβαια τους «υγιείς» για εργαζόμενους, αυτό στην Γερμανία είναι νομοθετημένο – η «παραγωγή» δεν είναι η δουλειά του;) Από το 1648 πάντως, τη συνθήκη της Βεσφαλίας, ή τη Γαλλική Επανάσταση που καθιέρωσε τα σύγχρονα έθνη-κράτη, δεν το 'χαμε ξαναδεί. Και αν κρίνουμε κι απ' την αυτοχειρία, που ανέκαθεν απαγορευόταν (η ζωή ανήκε στον θεό ή στον Βασιλιά) και τύγχανε και τιμωρίας (κατάσχεση περιουσίας, για παράδειγμα), μάλλον αυτή η τρομερή νεωτερική Μηχανή (που βέβαια, η εξουσία καθεαυτή είναι η δουλειά της) προκειμένου να προλάβει τα ικώς χειρότερα -ακόμη και την επιδημική απελπισία του πληθυσμού- αναλαμβάνει πλέον τις ευθύνες της: εδώ κυριολεκτούμε. Αυτή και θα κηρύσσει με διαγγέλματα το Δικαίωμά της στη ζωή και τον θάνατο των υπηκόων, θα απαγγέλλει τις ελευθερίες τους («πρόκειται για πόλεμο» είπαμε), και θα ολοκληρώνει τσάτρα-πάτρα τον εργασιακό/τεχνικό τους προορισμό. Γιατί εκεί που ο θάνατος και η θνητότητα για τις θρησκείες ήταν ένα λάφυρο, σήμερα για την τεχνο-επιστήμη αποτελεί απλώς τεχνικό ζήτημα. Που οφείλει να επιλύεται. Και χωρίς καν να προνοεί κανείς πρώτα για τη σύγχυση παραλογισμού και αρρώστιας. Ή έστω μηχανικής υπερβολής ενός πολιτισμού ολόκληρου.

Οπότε το μέλλον του Κράτους, ελλείψει άλλου θεσμού (μην ξεχνάμε ότι ούτε η τεχνητή νοημοσύνη ούτε οι γνωστές πέντε Tech Giants θεσμίζονται), διαγράφεται εκ νέου λαμπρό. Ακόμη και η εργαλειοποιημένη παγκοσμιοποίηση («ο αμερικανικός 20ός

αιώνας» κατά Κλίντον) τηρεί στάση αναμονής στη συμπληρωματική βέβαια επέλασή του.

Αυτό δεν θα κόψει -με τις περίεργες κεντρικές τράπεζες- το νέο «άπειρο» χρήμα, μετά το θεόσταλτο ξεφούσκωμα; Αυτό και θα το μοιράσει στους ημέτερους. Αυτό δεν θα επανεκκινήσει τα νέα, γιατί περί αυτού πρόκειται, Χρέη; Από τη μελλοντική! –reset στην κακοπληρωμένη- εργασία πάλι, προφανώς.

Τα φέρετρα κι οι αναπνευστήρες δηλαδή, κι ακόμη περισσότερο η εικονοποίηση του θανάτου, του(ς) άνοιξαν την όρεξη.

*

Ναι αλλά σε ένα *υπερχρεωμένο* στη σκοτεινή ύλη μέλλον, ποια θα είναι η ζήτηση μετά την ουρανοκατέβατη, παγκόσμια καραντίνα που επέφερε η Covid-19; Θα «ξέρουν» τα χρηματιστήρια να την προεξοφλούν ή ο ρόλος τους δεν θα είναι πια ο ίδιος; Αυτά και άλλα ερωτήματα, μας κάνουν να πιστεύουμε το αντίθετο από αυτά που «προβλέπουν» οι συνωμοσιολόγοι, οι ντετερμινιστές κι οι θεολόγοι. *Γιατί όσο ομορτωτιστής είναι ο SARS-CoV-2, και είναι, τόσο ομορτωτιστική είναι και θα είναι και η Οικονομία.*

Γιατί μπορεί καλύτερη ευκαιρία για ορισμένους (αλλά αυτό συμβαίνει πάντοτε) από την εκμετάλλευση μιας πανδημίας για το 2020 να μην διαφαινόταν... Μια και η αθεράπευτη κρίση υπερσυσσώρευσης συνεχίζει ακάθεκτη (δεν αρκούσε να επαναληφθεί το 2008), και τα ποσοστά κέρδους κάποιων πολλών έγλειφαν πάτο (αντίθετα οι Λάρρυ Πέιτζ μέχρι πού να φτάσουν τον δείκτη;), και επιπλέον το εμπόρευμα/χρήμα εδώ και μια διετία διαπραγματεύεται με αρνητικά επιτόκια και πρόσημα... Οπότε με ένα ξεφούσκωμα και μια ιού θέλοντος καταστροφή και χρεών και κεφαλαίου και εργασίας, θα γίνει reset χωρίς πολλά-πολλά. Απλώς ο καπιταλισμός δεν μας είχε συνηθίσει να ζητάει λίγες διακοπές πρώτα. (Κι έρχονται σίγουρα κι άλλες επιδημίες – η μπίζνα αυτή έχει μέλλον). Ιδίως εξαιτίας ενός τόσο δα «αόρατου» και άγνωστου μη έμβιου όντος, με μάλλον μέτρια επικινδυνότητα.

*

Μέχρι να ορθοποδήσει η «μερική κανονικότητα», η καχυποψία για τον μολυσμένο διπλανό, η ψιλοαπαγόρευση για ομαδοποιήσεις και πλήθη, επιβάλλεται. Θα είναι παρούσα.

Γιατί και πού να τα βάλεις με τον συνεχώς μεταλλασσόμενο κορωνοϊό, ενός εξ αποστάσεως διαδικτυακού καπιταλισμού; Την ακατάσχετη οπτικοποίησή του.

Εδώ όμως φθάσαμε σε μια μικρή αλήθεια. Που αφαιρεί όλα τα επιχειρήματα όχι μόνο από τους ντετερμινιστές αλλά κι από τους παραζαλισμένους απ' τον εργαλειοποιημένο φόβο θανάτου. Ποια «Μπίλντερμπεργκ» και ποιο «Νταβός» θα ρίσκαρε ποτέ, για μια επείγουσα έστω αναδιάρθρωση, τη γενίκευση ενός πιθανού ανεξέλεγκτου διαλόγου (σε ζητήματα «ζωής και θανάτου» – κι όχι κατ' ανάγκη με τα κέντρα εξουσίας), στα restart και τα reset της επόμενης μέρας;

Ιδίως τώρα που οι οικόσιτοι έχουν επιτέλους χρόνο – ακόμη και για να σκέπτονται.

*

Βέβαια, οπωσδήποτε εξακολουθούν να υπάρχουν γύρω μας πολλά και χειρότερα δεινά από αυτά της Covid-19. Δεν άλλαξε ο κόσμος σε δυο μήνες. Σίγουρα και σωματικά, και σπλαγχνικά.

Από όλα τα «δεινά» όμως, το δεινότερον ήταν και είναι ο άνθρωπος. Οι ίδιες του οι κατασκευές-τιμωροί. Οι κατασκευές του οι θεοί. Η αχώνευτη θνητότητά του. Η αναίδεια κι η απληστία του απέναντι στη φύση, κι η ακόμα πιο αχώνευτη φθορά του.

Κι όπως ο δούλος έτρεμε κάποτε μπροστά στον θάνατο, έτσι και ο δυνάμει ελεύθερος θα έχει να δώσει καινούριες μάχες τους επόμενους καιρούς: ευκαιρίας δοθείσης.

Μήπως και καθιερώσει τον δικό του δημόσιο χώρο.

Αθήνα, 30 Απριλίου 2020

* Τελευταίο του βιβλίο το «ΟΜΟΚΕΝΤΡΑ και Εφαπτόμενα» (εκδ. Βιβλιοπέλαγος, 2019).

Εβίβα, Περικλή...

του Νίκου Κατσιαούνη

Μια παλιά ιστορία μας αφηγείται πως, όταν κάποτε μια μαινόμενη πυρκαγιά έκαιγε τη ζούγκλα, όλα τα ζώα έτρεχαν κακήν κακώς πανικόβλητα για να σωθούν από τις θανατηφόρες φλόγες. Όμως ένα μικρό πουλί, ατρόμητο μπροστά στον κίνδυνο, ένα μικρό κολιμπρί, μετέφερε με το μικροσκοπικό του ράμφος λίγο νερό και το έριχνε στη φωτιά. Όταν τα άλλα ζώα, παραξενεμένα από την αυταπάρνηση και το μάταιο του αγώνα του, του μήνυσαν ότι δεν ωφελούσε σε τίποτα αυτό που έκανε, η απάντηση που τους έδωσε ήταν ότι έπραττε αυτό που του αναλογούσε. Αυτή ήταν η δική του συνεισφορά, η δική του αντίσταση. Ένα τέτοιο κολιμπρί, όμοιο με αυτό της ιστορίας, είναι και ο Περικλής Κοροβέσης για την εποχή μας. Ένα κολιμπρί που μετέφερε τη δική του αλήθεια και αποπειράθηκε να την επικοινωνήσει και να τη συνδιαμορφώσει με όλους εμάς.

Ο Περικλής Κοροβέσης ανήκε στην πλευρά των αιρετικών της ιστορίας, με το μέρος εκείνων που πάντα έβλεπαν με κακό μάτι τις εξουσίες. Όλες τις εξουσίες – ανεξαρτήτως είδους, χρώματος ή απόχρωσης. Από τα μικρά του ακόμη πήρε διαζύγιο με καθετί που καταδυναστεύει τον άνθρωπο. Από τότε που η μνήμη της παιδικής του ηλικίας μάτωσε από την εικόνα των κομμένων κεφαλιών των ανταρτών που οι αλαλάζοντες νικητές περιφέραν στην πλατεία του Αργοστολίου, ο Κοροβέσης αφαίρεσε τη λέξη εξουσία απ' το γλωσσάρι του. Και αυτή δεν λησμόνησε να του δείξει το φριχτότερο πρόσωπό της. Δεν είναι μόνο αυτά που μας

αφηγήθηκε στους τυραννοκτόνους Ανθρωποφύλακές του. Υπάρχουν και άλλα...

Όμως, ο ίδιος αποφάσισε διαφορετικά για τον εαυτό του. Εκ φύσεως και πεποιθήσεως αντιεξουσιαστής, υπήρξε γαλαντόμος σε ό,τι έκανε. Στους φίλους του, στις γυναίκες, στα κείμενά του, στα βιβλία του, στους αγώνες, στους συντρόφους, στους αντιπάλους και τους εχθρούς του. Κι όταν μπούκωνε από τη συνάφεια του κόσμου και των συναναστροφών την καθημερινή ανοησία, τότε απομονωνόταν με τους δικούς του ήρωες, αυτούς που ανακάλυπτε στα βιβλία του, στις αφηγήσεις των μεγάλων παραμυθιάδων και στα οράματα των φιλοσόφων. Υπήρξε δεινός και απαιτητικός αναγνώστης, με ευρεία παιδεία και καλλιέργεια, και με μια ακριβή και σπανίως λαθεύουσα μνήμη. Συνήθιζε να λέει ότι η βιβλιοθήκη του συμβόλιζε τον οβολό της ανθρωπότητας στον ίδιο, το κληροδότημά της για να γίνει καλύτερος άνθρωπος.

Η ενασχόληση με τα κοινά για τον Κοροβέση μετουσιωνόταν σε καθημερινό βίωμα και εμπειρία. Οι ιδέες που πρέσβευε ήθελε να περνούν τις εξετάσεις της εφαρμογής τους στο εδώ και τώρα, να γίνονται έργα και δράση. Αυτές αποτελούσαν το έρμα του, τον οδοδείκτη στο πράττειν του βίου του. Δύσκολα θα τον τσάκωνες να κοροϊδεύει με αυτά. Η ουτοπία θα πρέπει να χτίσει τα οχυρά της στο εντεύθεν της πραγματικότητας, στον παρόντα χρόνο, για να μπορέσει να την υπερβεί. Και ο Περικλής το ήξερε αυτό. Και ήταν πάντα παρών. Ποτέ δεν έλειψε. Από διαφορετικά μετερίζια κάθε φορά, με το σώμα και την πένα του, και πάντα με την ίδια ορμή και σθένος. «Αν ενεργείς σε μια κοινωνία, τότε γίνεται δικιά σου», είπε κάποτε.

Και ο ίδιος ήθελε να δρα με τους ανθρώπους, να παλεύει και να οργίζεται μαζί τους, να τσατίζεται και να αγανακτεί, να ερωτεύεται και να χωρίζει, να οσμίζεται την ανθρωπίδα και να αφουγκράζεται προς τα πού πνέει ο άνεμος.

Έτσι επικοινωνούσε ο Κοροβέσης. Τα υπόλοιπα είναι για τους φοφοδεείς πολιτικάντηδες της κακιάς ώρας. Επέμενε να στηρίζει

και να αναδεικνύει όσα ξέφευγαν του κανόνα, όσα ξεβόλευαν από το χασμουρητό της κοινωνικής νηνεμίας. Και στήριζε εμπράκτως, όχι μόνο με τα λόγια. Και πολλάκις με προσωπικό κόστος. Όπου διέκρινε μια εστία ανυπακοής, έσπευδε κι ο ίδιος να σηκώσει γροθιά, να δηλώσει παρών. Κι ως μη συμφωνούσε σε όλα. Του αρκούσε που έβλεπε τη φλόγα αναμμένη. Οι σπόροι υπάρχουν, πρέπει να τους καλλιεργήσουμε για να φυτρώσουν και να αποδώσουν καρπούς. Υπήρξε ζηλωτής σε αυτό. Στις μικρές νησίδες, στις μικρές κοινότητες που με νύχια και με δόντια και σε πείσμα των καιρών κρατούν την ιδέα της ελευθερίας ψηλά, σε αυτό ήλπιζε ο Κοροβέσης. Εκεί έπαιζε τα ρέστα του.

Ο Περικλής ούτε παρασημοφορήσεις ήθελε, ούτε τιμές, μήτε γαλόνια. Με αυτά είχε ξεμπερδέψει προ πολλού. Καταλάβαινε τη ματαιότητά τους. Και βουλευτής, όταν εξελέγη, έβγαλε τη γλώσσα ουκ ολίγες φορές στον καθωσπρεπισμό των βουλευτικών εδράνων. Εξάλλου δεν εισήλθε του κοινοβουλίου για να αλλάξει τον κόσμο. Ήξερε ότι αυτά δεν γίνονται από τα πάνω έδρανα. Ο ίδιος δεν βουλευόταν ούτε με τις βεβαιότητες ούτε με τις σωτηριολογικές συνταγές για την αλλαγή του κόσμου. Αδογμάτιστος και αεί εξεγερμένος, βλάσφημος με τις ομολογίες πίστεως, γοητευόταν περισσότερο από την ανυπακοή της Εύας η οποία δεν αρκέστηκε στον μισό Παράδεισο και τόλμησε να τον διεκδικήσει ολόκληρο. Δύσκολο να του περάσεις χαλινάρια. Προτιμούσε να δραπετεύει στους δικούς του παράλληλους και εκεί να στήνει το δικό του γλέντι, τη δική του επανάσταση. Με γέλιο, χορό, πιετό και τραγούδι. Ποθούσε να εξερευνήσει την ποιητικότητα του κόσμου, την τραγικότητα της ανθρώπινης ύπαρξης, που πάντα θα ξεφεύγει των αδήριτων νόμων της ιστορίας και της κομπορρημοσύνης των φαπλατάδων ορθολογιστών.

Ο Περικλής Κοροβέσης ήδη έχει αφήσει έντονη την περπατησιά του. Η μαχητική του αρθρογραφία, ο ανυποχώρητος ακτιβισμός του, η πνευματική του εγρήγορση, η λογοτεχνική του καλαισθησία, αποτελούν μια παλλόμενη παρακαταθήκη. Για όσους είχαμε την τύχη να επικοινωνήσουμε μαζί του, ο Περικλής θα αναβιώνει τον άνθρωπο του εξεγερμένου ρομαντισμού, αυτόν που

αποπειράθηκε να διαρρήξει την ασυνέχεια ανάμεσα στο πραγματικό και ιδεατό και να αποδώσει μέσω της ουτοπίας στον κόσμο την ποίησή του. Αυτό νομίζω ότι ήταν το καλύτερό του μυθιστόρημα, καταπώς έγραψε και ο αγαπημένος του φίλος Γιώργος Σταματόπουλος.

«Γι' αυτό σου λέω, ξέρω πώς θα είναι ο θάνατος, μια απλή βραδιά όπως όλες οι άλλες». Έτσι έκλεινε ένα ποίημά του ο Περικλής. Κάπως έτσι φαντάστηκα ότι θα ήταν και η στιγμή που αποφάσισε να αναχωρήσει για να ξαναχτίσει αλλού νέους ανεμόμυλους. Τον φαντάστηκα να πίνει την τελευταία γουλιά ούισκι, να σχηματίζει το χαρακτηριστικό του παμπόνηρο μειδίαμα, και να μας ψιθυρίζει κλείνοντας την πόρτα: *Dixi et salvaní animam meam.*

Εβίβα, Περικλή. Στην υγεία σου, σύντροφε. Μας έμαθες πολλά. Σε ευχαριστούμε για όλα...

Venceremos...

Η χαρά του Νεοδημοκράτη και της Νεοδημοκράτισσας

του Νώντα Σκυφτούλη

Η πρόθεσή μου ήταν να μιλήσω για τον Πολιτισμό και την Κοινωνιολογία, αλλά θεώρησα ότι είναι πιο εύκολο να απλοποιήσω τους συλλογισμούς και να περάσω τα μηνύματά μου, μιλώντας για τον άνθρωπο-Νεοδημοκράτη, τον οποίο γνωρίζω πολύ καλύτερα από οτιδήποτε άλλο. Πώς είναι δυνατόν, εξάλλου, να γλυτώσεις από τον Νεοδημοκράτη στα Εξάρχεια, στο καφενείο, στη γειτονιά, στο γήπεδο – κι αν τύχει και είναι Αεκτζής ή Παναιτωλικός μέχρι και κολλητός γίνεσαι. Άσε που και στο *Nosotros* να κλείσεις

ραντεβού, έρχεται πιο άνετα από το να έρθει μέλος άλλης αναρχικής ομάδας. Στο δε κουρείο δεν τον γλυτώνεις σίγουρα, κι αυτό κρατήστε το. Ο Νεοδημοκράτης θα σε πάει στα μπουζούκια και θα νιώσει γοητευμένος που τον συνοδεύεις αλλά και χαρούμενος σαν να βγάζει υπόσχεση σε γκόμενα για μια νύχτα στο Καν-Καν· και ακόμα περισσότερο που θα την πει στους πορτιέρηδες και στον μαιτρ, οι οποίοι προτιμούν -τι άλλο!- Πασοκτζήδες, αυτό το αίμα των μαγαζιών, που και στην παρακμή τους ακόμη είναι η ενάτη συμφωνία της Ποσειδώνος και της Ιεράς Οδού και στο τέλος Ιφιγένεια, από μόνοι τους.

Είναι αλήθεια ότι οι Νεοδημοκράτες, από τον Καραμανλή και ύστερα, έχουν πάρει τον αέρα του Πασοκτζή κατά 40% και αυτό δεν είναι λίγο πράγμα. Αυτοί οι δύο είναι από άλλη πάστα ανθρώπου που λέει ο Στάλιν. Με Συριζαίο δεν πας στα μπουζούκια, γιατί η αλήθεια είναι ότι θα βγεις πρεζάκιας ή θα ψάχνεις για κανένα φίλο ψυχολόγο με μεταπτυχιακό. Ο Πασοκτζής είναι ο άρχοντας ο αυτόνομος. Αυτόν τον ακολουθείς και δεν έχει ανάγκη κανέναν, γιατί συγκεντρώνει όλους τους ρόλους – από Χρηματιστήριο, ΕΥΔΑΠ μέχρι ΕΛΤΑ και στο πιο αστικό ΓΣΕΕ, ΤΕΕ και βάλε. Αλλά ας μη παρασυρόμαστε, τώρα μιλάμε για τον Νεοδημοκράτη. Ο Νεοδημοκράτης είναι, λοιπόν, πάντα ένας χαρούμενος και αισιόδοξος άνθρωπος, ρεαλιστής μέχρι εκεί που δεν παίρνει άλλο και είναι απολύτως σίγουρος ότι στις κηδείες πρέπει να κλαίμε και στους γάμους να γελάμε. Άλλη λύση δεν υπάρχει, και αυτό το δυϊστικό ζεύγος τον ακολουθεί είτε στη συζήτηση για τα δύο φύλα είτε για τις δύο ομάδες είτε για τις δύο τάξεις. Σε αυτόν τον τρόπο σκέψης του οφείλει και την ανακήρυξη του -σε ευρωπαϊκό επίπεδο- στον καλύτερο εραστή. Καλύτερο όχι από τον αριστερό, εκεί είναι μηδενικός ο ανταγωνισμός, αλλά κι απ' αυτόν ακόμα τον σοσιαλδημοκράτη – αυτόν θα εννοούν και όχι τον έλληνα Πασοκτζή, τον άνθρωπο sex machine.

Αλλά σε γενικές γραμμές και στα πολιτικά επιχειρήματα έχει δίκιο. «Ψηφίζω ΝΑΙ στο δημοψήφισμα γιατί οι αριστεροί είναι μπέρδεμα και με τις ασυναρτησίες τους θα μας καταστρέψουν».

Δίκιο! «Συμφωνώ σε όλα με τον Νώντα εκτός από τις μαλακίες που λέει για το κράτος. Εδώ ένα τροχαίο έχουμε κι αν δεν έρθει ο τροχονόμος θα σκοτωθούμε μεταξύ μας». Δίκιο! «Όλα τα δάχτυλα δεν είναι ίδια». Δίκιο. «Καλά, ρε Νώντα, με τόσο πάθος που έχεις ρίξτο αλλού, ρε χαζέ, να τα κονομήσουμε». Δίκιο!

Τώρα με τον Κορωνοϊό, ο Νεοδημοκράτης ζει το μύθο του. Όχι τόσο που ζει έγκλειστος αλλά που το κράτος αποφασίζει και προστάζει τα μέτρα περιορισμού. Επιτέλους, έστω και σε αυτές τις συνθήκες, υπάρχει κράτος. Ο Νεοδημοκράτης είναι ο τύπος που είναι διατεθειμένος να παραχωρήσει αρκετά από τα ατομικά δικαιώματά του στο κράτος προκειμένου να εξυπηρετηθεί η οικονομία και η ασφάλεια – και εν προκειμένω η υγεία. Η στάση του αυτή δεν είναι για εθνικούς λόγους, τους οποίους έχει χεσμένους -και το έχει αποδείξει αυτό- αλλά γιατί του διασφαλίζει την ιδιωτική του οικονομία όπως αυτός την ορίζει. Ο Νεοδημοκράτης θα βγάλει πρώτος τα λεφτά στο εξωτερικό, είναι μαέστρος στη φοροδιαφυγή κι ας λέει για το έθνος και για την Ελλάδα τη μεγάλη, μέσα-μέσα. Αυτά είναι για να κατεβαίνει το φαί ευχάριστα και χωρίς ενοχές. Ο Νεοδημοκράτης καυλώνει κυριολεκτικά με τα έκτακτα διατάγματα και τις έκτακτες ανάγκες, αρκεί το κράτος να έχει τον πρώτο λόγο. Δεν θα κατέβει ποτέ στο δρόμο, εκτός αν πάει σε πορεία συνταξιούχων του ΠΑΜΕ με το φιλαράκι του που είναι ΚΚΕ για περίπατο.

Του αρέσουν οι προταγές του κράτους και η δυνατότητα του κράτους να εφαρμόζει τους νόμους κι αυτό γιατί είναι υπάκουος. Αυτό το τελευταίο έχει μια διπλή σημασία· δεν είναι απλό πράγμα να είσαι υπάκουος. Αφενός μεν είσαι νόμιμος, αφετέρου δεν φέρεις καμιά ευθύνη, διότι τα όποια λάθη δεν τα χρεώνεσαι εσύ αλλά το κράτος ή ο ηγεμόνας που τα αποφάσισε. Αυτά τα είπε ακόμα και ο Καρλ Σμιτ στη Δίκη και απαλλάχτηκε. Η υπακοή λοιπόν είναι το σωτήριο χαρακτηριστικό της ανάθεσης και έτσι αυτό που μένει στον Νεοδημοκράτη είναι να περνάει καλά και να τα κονομάει. Το προβληματάκι εδώ είναι ότι έτσι μετατρέπεται σε κλασικό θύμα ολοκαυτώματος και μπορεί να μας συμπαρασύρει κι εμάς ο μπαγάσας. Αλλά ας είναι! Κάτι θα βρούμε να

γλυτώσουμε, γιατί αυτές οι συνθήκες είναι για μας και όχι για αυτόν. Θα τον βοηθήσουμε εμείς τότε να γλυτώσει, αλλά πολλοί θα προτιμήσουν την υπακοή στην ιεραρχία, κι εμείς θαύματα δεν μπορούμε να κάνουμε.

Ασφαλώς είναι δημοκράτης! Στο δίλημμα σοσιαλκομμουνισμός ή δημοκρατία είναι με τη δημοκρατία πράγματι. Και το κόμμα είναι δημοκρατικό. Στο δίλημμα δημοκρατία ή ασφάλεια, δημοκρατία ή οικονομία, εκεί θα στριμωχτεί λιγάκι. Για να μη βάλουμε πιο σύνθετα για μας διλήμματα όπως περιβάλλον ή οικονομία, πολιτισμός ή κλαρίνα, αρχαιολογικό συμβούλιο ή επένδυση, που είναι ένα εύκολο πλακωτό κι όχι διλήμματα για τον Νεοδημοκράτη.

Με τον Κορωναϊό, ο Νεοδημοκράτης απέδειξε ότι είναι πράγματι Νεοδημοκράτης σε βάθος και αυτός είναι ο λόγος που το κόμμα αλλά και η κυβέρνηση, όχι μόνο επιβράβευσαν την στάση του, αλλά είναι και οι πρώτοι που ευνοήθηκαν από τα αρχικά μέτρα χαλάρωσης – και καλώς έγινε αυτό.

Κουρεία, κομμωτήρια, κέντρα αισθητικής και ασφαλώς οι εκκλησίες. Εδώ το υποκείμενο της Νέας Δημοκρατίας ξεπερνάει τα εκλογικά ποσοστά. Πολλά τα παραδείγματα:

Εμφυτεύσεις Μαλλιών. Οι Νεοδημοκράτες σε αυτό είναι μανούλες. Δεν είναι μόνο ότι αποτελούν τις ορδές των πελατών, αλλά είναι και οι ιδεολογικοί φορείς της εμφύτευσης, και, μάλιστα, πολλές φορές στελέχη του κόμματος προμοτάρουν, διαφημίζουν, ακόμη και από την τηλεόραση, την εμφύτευση. Εδώ ο αντιπρόεδρος του κόμματος πουλάει βιβλία στην τηλεόραση, παίρνοντας την παραδοσιακή δουλειά των ομοιοιακών πάγκων (500δρχ με άδεια, 800δρχ χωρίς άδεια), στην εμφύτευση θα κλώσουμε που είναι και για αρχόντους;

Ένα από αυτά τα στελέχη της Νέας Δημοκρατίας, χρόνια στη διαφήμιση της εμφύτευσης, θεώρησε ότι σαν επώνυμος πλέον μπορεί να γίνει δήμαρχος Πετρούπολης, αλλά εδώ δεν είναι δημοφιλές το εμφυτευτικό κίνημα, οπότε πήρε το 15%, βγήκε

τριτοτέταρτος, και κέρδισε ο κομμουνιστής με τα λίγα μαλλιά κι αυτά γενικευμένης απροσδιοριστίας.

Ακολουθούν οι βαψομαλιάδες, πρώην Πασοκτζήδες ασφαλώς, που μαζί με τους Νεοδημοκράτες που τους μιμήθηκαν, δεν είναι και λίγοι. Αυτοί δεν δικαιούνται να είναι από τους πρώτους που θα έπρεπε να ευνοηθούν; Ήταν δίκαιο κι έγινε πράξη.

Το δώρο για τις Νεοδημοκράτισσες (όμορφες και συμπαθείς) ήταν το άνοιγμα των κομμωτηρίων και των κέντρων αισθητικής. Δεν θα μιλήσουμε για τις νέες, εκεί δεν μας παίρνει, αλλά γι' αυτές που μας παίρνει και αυτές δεν είναι άλλες από τις ξανθιές 65άρες του Παλαιού Φαλήρου, που οι περισσότερες είναι και μέλη του κόμματος της Νέας Δημοκρατίας. Και δεν είναι μόνο τα μαλλιά· είναι τα μπότοξ, η αποτρίχωση (πουρνάριασαν 2 μήνες τώρα), τα πάντα όλα είναι. Φαντάζεστε πώς θα είναι το πρωί και κάθε πρωί επί δύο μήνες τώρα αυτές οι του Παλαιού Φαλήρου, που τις χαρακτηρίζει και μια εξαλλοσύνη σαν πολιτικά ερωτευμένες με τον Κώστα Καραμανλή; Δεν έχουν όλες στη Νέα Δημοκρατία την αντισεξιστική, και ασεξουαλ για άλλους, στάση της αμίλητης επί 3 μήνες κ. Μενδώνη του πολιτισμού, ας πούμε!

Με όλο αυτόν τον καλλωπισμό οι Νεοδημοκράτες και Νεοδημοκράτισσες θα είναι έτοιμες να πάνε για την ατομική τους λατρεία στην εκκλησία. Παίζει μεγάλο ρόλο η εκκλησία στη ζωή τους. Εκεί μπροστά στις εικόνες θα προσευχηθούν να πάει καλά το μαγαζί, να πάθει καρκίνο το τάδε στέλεχος και σε θαυματουργική εικόνα θα πετάξουν πάνω τις μετοχές για να πολλαπλασιαστούν, όπως τα ψάρια παλιότερα. Οι πιο γνήσιοι θα πάνε και σε κανέναν εσπερινό. Και παρά το γεγονός ότι αποκλείστηκε η εκκλησία να κάνει θαύματα επί Κορωνοϊού, ο κ. Τσιόδρας έδωσε και εδώ το παράδειγμα ότι η εκκλησία και η Νέα Δημοκρατία είναι σταυραδέρφια

Όλο αυτό το υποκείμενο έπρεπε να εξυπηρετηθεί. Και ο κ. Τσιόδρας δεν είναι χαζός που είπε να ανοίξουν τα κομμωτήρια για λόγους υγιεινής αλλά και η ατομική λατρεία για τους ίδιους λόγους. Διότι η υγεία δεν είναι μόνο σωματική αλλά και ψυχική.

Τώρα μάλιστα που οι Νεοδημοκράτες παράγουν και μάσκες, ποιος τους πιάνει και ποιος θα τους εμποδίσει για μια εμφύτευση βρε αδερφέ. Το είπαμε! Ο Τσιόδρας δεν είναι χαζός, Νεοδημοκράτης είναι κι αυτός και καλά κάνει, και μάλιστα αυτόν θα είχε και ο πρώην Ναρίτης υπουργός υγείας. Τελικά ναι στις μάσκες από τον Νταβέλη (θαυμαστής της Ολυμπιάδας του '36), βαψομαλλιά ελεύθερα, οι ξανθιές του Φαλήρου ελεύθερες, μαζί και όλα τα κέντρα επιδιόρθωσης, που τα περισσότερα παίζουν Σαββόπουλο το ντιρλανταντά και τελευταία και την Πρωτοψάλτη. Άσχημα είναι;

Μέσα σε αυτή την κατάσταση οι άνθρωποι του πολιτισμού, της κοινωνιολογίας δηλαδή, εξαφανίστηκαν. Δεν υπάρχουν. Γι' αυτούς οι χώροι τους είναι ανθυγιεινοί, τα θέατρα, οι συναυλίες, οι ηθοποιοί, οι ξυλοπόδαροι, οι καραγκιοζοπαίχτες, οι συναυλιάδες οι οποίοι μπορεί να είναι χιλιάδες αλλά είναι φονεύσιμοι και αόρατοι.

– Άστην τη κοινωνιολογία τώρα. Είναι τζάμπα λεφτά όλοι αυτοί, τι πολιτισμός και πράσινα άλογα. Αυτά το ΠΑΣΟΚ τα έφερε και να που φτάσαμε. Τέλος-τέλος, είναι ΜΚΟ, αριστεροί κλπ. Ας ανοίγανε κανένα σουβλατζίδικο ρε Νώντα. Τι πολιτισμός και μαλακίες, είδες εσύ οι αναρχικοί να ζητάνε επιδότηση;

– Καλά ρε Γιώργο,* είσαι πολύ μαλάκας ή πολύ αετός, μωρ' αδερφάκι μου. Λάμπρο, βάλτου κάτι να πεθάνει.

* (Δεξιός και Ολυμπιακός. Το χειρότερο.)

Οι Αόρατοι Καλλιτέχνες

των Δανάη Κασίμη και Ηρακλή Τζαφέτα

«Ο σκοπός της τέχνης είναι να δώσει στη ζωή σχήμα»

Γουίλιαμ Σαίξπηρ

*«Η τέχνη είναι πίστη και επιβάλλει το καθήκον να αγνοήσεις την
κοινή γνώμη»*

Βίνσεντ Βαν Γκογκ

«Και τι άλλο είναι η τέχνη παρά λεπτομέρειες»

Κωνσταντίνος Καβάφης

Τις τελευταίες μέρες υπήρξε μία σοβαρή κινητοποίηση καλλιτεχνών με σκοπό τη διαμαρτυρία απέναντι στην αδιαφορία της κυβέρνησης σχετικά με την ένταξή τους στους πληγέντες της πανδημίας και για τον αποκλεισμό τους από τη χορήγηση επιδόματος. Η πανδημία έπληξε όλους τους κλάδους ενώ η ίδια η ασθένεια δεν έκανε κοινωνικές διακρίσεις – από τα κατώτερα ταξικά στρώματα μέχρι τον Μαρινάκη και τον πρωθυπουργό της Αγγλίας. Δεν θα ήταν υπερβολή να ισχυριζόμασταν ότι η πλειοψηφία των καλλιτεχνών στη χώρα βρίσκεται επί ξύλου κρεμάμενη και σχεδόν στα όρια της φτώχειας – ίσως περισσότερο από κάθε άλλο κλάδο. Ακόμη και σήμερα κανείς δεν μπορεί να γνωρίζει πότε θα καταφέρουν να εργαστούν, τουλάχιστον όπως παλιά. Ήδη ακούγονται πολλά σενάρια ότι θα καθυστερήσει το άνοιγμα των συναυλιακών χώρων, των θεάτρων, των σινεμά κ.λπ. και δυστυχώς το θέμα αυτό δεν φαίνεται να αποτελεί προτεραιότητα για την κυβέρνηση. Αντίθετα, αντιμετωπίζεται ως ζήτημα δευτερεύουσας σημασίας σε σχέση με τους λοιπούς εργασιακούς χώρους.

Για ποιο λόγο όμως η τέχνη έρχεται πάντα σε δεύτερη μοίρα και κανείς δεν συγκινείται ιδιαίτερα με την απαξίωση της; Η προφανής απάντηση ότι οι νόμοι της αγοράς καθορίζουν την αξία της εκάστοτε τέχνης όπως συμβαίνει με κάθε «αγοραίο» προϊόν και η αξία αυτή δεν είναι ικανοποιητική. Προφανώς η τέχνη –

τουλάχιστον αυτή που θέλει να επικοινωνήσει αποκαλυπτικά με τον άνθρωπο – είναι απαξιωμένη διαχρονικά και ως εκ τούτου ο αγώνας των περισσότερων Ελλήνων καλλιτεχνών για την επιβίωση είναι πάντα επώδυνος και εξοντωτικός, εκτός κι αν κανείς ενταχθεί στη βιομηχανία του φανταχτερού θεάματος ή ασκεί παράλληλα δεύτερο επάγγελμα. Είναι όμως αποκλειστικά οικονομικός ο λόγος του εκτοπισμού των καλλιτεχνών; Ευθύνεται αποκλειστικά η ζούγκλα της αγοράς και τα κράτη για το καλλιτεχνικό σαμποτάζ; Φυσικά, δεν φιλοδοξούμε να απαντήσουμε σε όλα αυτά τα ερωτήματα με το παρόν κείμενο..

Υπάρχουν διάφορες μορφές τέχνης και η συζήτηση γύρω από τον σκοπό του κάθε καλλιτέχνη και της κάθε καλλιτέχνης μάλλον στερείται νοήματος. Αν αφήσουμε στην άκρη την υποκειμενική διάσταση του, οι καλλιτέχνες στο σύνολό τους διακρίνονται από μία ιδιόμορφη πίστη σε κάτι. Υπάρχει μια αόρατη κινητήρια δύναμη που τους «καταδικάζει» στη δημιουργία τέχνης. Οι λόγοι που τους ωθούν είναι υπαρξιακοί και ακριβώς αυτή η τέχνη είναι ο μόνος τρόπος, η μόνη δίοδος για τη δημιουργία ενός άλλου κόσμου στον οποίο μπορούν να φανταστούν οι καλλιτέχνες τους εαυτούς τους και τους άλλους. Βέβαια, κατά τη γνώμη μας η παραδοχή αυτή αφορά τους καλλιτέχνες που έχουν κάτι να πουν, όμως και αυτό αποτελεί ένα υποκειμενικό στοιχείο.

Οι καλλιτέχνες, άλλοτε εκούσια και στρατευμένα άλλοτε ακούσια, κάνουν κριτική στις υπάρχουσες κοινωνικές αξίες και δημιουργούν προβληματισμό γύρω από το κυρίαρχο κοινωνικό πράττειν (κατανάλωση, ισχύς, δύναμη, status, γόητρο). Το **«πρόβλημα» με τους αξιόλογους καλλιτέχνες είναι ότι πιστεύουν σε μία άλλη κοινωνία όταν την ίδια στιγμή τα έργα τους απευθύνονται σε μία κοινωνία που φαινομενικά και στην πλειοψηφία της δεν πιστεύει σε τίποτα.**[1] Εδώ να τονίσουμε ο προβληματισμός αυτός αφορά μια γενική εικόνα, η οποία δεν περιλαμβάνει τη μειοψηφία της κοινωνίας. Το δόγμα ΤΙΝΑ έχει καταφέρει να οδηγήσει σε αδιέξοδο τις κοινωνικοπολιτικές διεργασίες για έναν εναλλακτικό τρόπο ζωής, για απεγκλωβισμό από τους νόμους της αγοράς και τη δημιουργία νέων από τα κάτω.

Για ποιο λόγο οι σημερινοί άνθρωποι δεν πιστεύουν σε κάτι που να τους δίνει ένα ανορθωτικό νόημα; Ίσως επειδή οι αξίες του κυρίαρχου συστήματος έχουν κατακαθίσει για τα καλά στην πλειοψηφία των συνειδήσεων της κοινωνίας και καθορίζουν τις επιλογές των ατόμων με τέτοιο τρόπο, ώστε η αναζήτηση για κάτι διαφορετικό να μην περνάει από κανενός το μυαλό.

Από την άλλη πλευρά, μία σημαντική μερίδα καλλιτεχνών πιστεύει σίγουρα σε κάτι και προσπαθεί εκούσια ή ακούσια να αφυπνίσουν φωτίζοντας δύσβατα μονοπάτια της ψυχής των ανθρώπων. Ο συγγραφέας που δημιουργεί έναν χαρακτήρα παθιασμένο και απολύτως γήινο, ο οποίος προσπαθεί να απολαύσει κάθε στιγμή της ζωής νικώντας τον θάνατο, η ηθοποιός που εισβάλλει στο μυαλό και στην καρδιά του θεατή ξεγυμνώνοντάς τον, ο μουσικός που παίζει υφαίνοντας έναν κόσμο διαφορετικό όπου ο έρωτας και η αγάπη θα εκφράζονται χωρίς όρους, η ζωγράφος που καταφέρνει να αποτυπώσει τις εγκεφαλικές διεργασίες ενός ανθρώπου που ονειρεύεται και ο χορευτής που περιδιαβαίνει τις ετεροτοπίες με βλέμμα στραμμένο στο άπειρο της ψυχής, δεν βρίσκουν γόνιμο έδαφος για συζήτηση με ένα κοινωνικό σώμα που στην πλειοψηφία του είναι ευνουχισμένο. Οι «πραγματικοί» καλλιτέχνες, λοιπόν, πράγματι είναι άορατοι με μία έννοια διότι εισβάλλουν στο κοινωνικό υποσυνείδητο διαρρηγνύοντας τις πύλες του αξιακού συστήματος των ανθρώπων. Αποτελούν μία το δίχως άλλο «απειλή» στην κατεστημένη σύλληψη του ατόμου για την πραγματικότητα. Μία ρήξη με την υποδούλωση στο παρελθόν, με τον μύθο της «ανάπτυξης», τις αυταπάτες της συσσώρευσης αγαθών, την ψευδαίσθηση της ελευθερίας.

Ακόμα και να βρεθεί σήμερα ένας τρόπος να χορηγηθεί τελικά ένα επίδομα στους καλλιτέχνες (άγνωστα τα κριτήρια), δεν γίνεται να παραβλέψουμε ότι **κανείς δεν ασχολήθηκε μαζί τους εκτός από τους ίδιους**. Ανέλαβαν οργανωμένα από τα κάτω τη δυναμική πρωτοβουλία να υψώσουν το ανάστημά τους και να γίνουν ορατοί. Το ίδιο έκαναν και σε περιόδους κατά τις οποίες δεν θίγονταν άμεσα τα συμφέροντα του κλάδου τους, επιτυγχάνοντας να διακόψουν για τα καλά τη ροή της κανονικότητας. Όλοι θυμόμαστε

την κατάληψη του κτιρίου της Λυρικής Σκηνής τον Ιανουάριο του 2009,[2] όταν από χώρος ιδιωτών μετατράπηκε σε ανοιχτό, ελεύθερο και δημόσιο χώρο. Φέτος απολάυσαμε τη δημιουργική συμμετοχή των καλλιτεχνών στις δυναμικές κινητοποιήσεις της Χιλής, οι οποίοι στάθηκαν στο πλευρό των διαδηλωτών. Στην Κωνσταντινούπολη το 2013 αξιοσημείωτη ήταν η συμπαράσταση των καλλιτεχνών στο κίνημα της πλατείας Ταξίμ. Δεν θα ξεχάσουμε βέβαια το σημαντικό κίνημα κατά της εξόρυξης χρυσού στις Σκουριές της Χαλκιδικής, το οποίο και πάλι στήριξαν οι καλλιτέχνες με τη συμμετοχή τους στις μεγάλες συναυλίες αλληλεγγύης με σκοπό την κάλυψη σημαντικού μέρους των δικαστικών εξόδων των διωκόμενων αγωνιστών.

Παρά το γεγονός ότι αρκετοί καλλιτέχνες ήταν και είναι παρόντες στα κοινωνικά κινήματα, ο κλάδος των τεχνών αντιμετωπίζει πολλά εσωτερικά προβλήματα τόσο στον τομέα της εκπαίδευσης όσο και στον εργασιακό τομέα. Είναι ένας κλάδος με τεράστιο ποσοστό ανεργίας καθώς οι περισσότεροι καλλιτέχνες αναγκάζονται να δουλεύουν ανασφάλιστοι ή κάτω από τραγικά εργασιακά καθεστώτα. Ταυτόχρονα, είναι ένας κλάδος που δεν είχε συγκροτήσει στο παρελθόν κοινότητες αυτοοργανωμένου αγώνα και συνήθιζε κατά κύριο λόγο να εναποθέτει τις ελπίδες σωτηρίας του στον κλασικό συνδικαλισμό, τον οποίο επικαλούταν στις δύσκολες στιγμές. Σήμερα, μένει να δούμε πώς θα εξελιχθούν οι δυναμικές πρωτοβουλίες που έχει αναλάβει μέρος του καλλιτεχνικού σώματος.

Τέλος, η χρονική συγκυρία που επέλεξε ο ιός να εμφανιστεί ήταν η πιο κρίσιμη και παραγωγική για τον χώρο της τέχνης και του θεάματος στην Ελλάδα. Είναι γνωστό ότι κατά τη θερινή περίοδο οργανώνονται όλες οι καλοκαιρινές παραγωγές και τα φεστιβάλ και την ίδια στιγμή αρχίζουν να γίνονται οι πρώτοι σχεδιασμοί για την σεζόν που ακολουθεί. Σε αυτή την κρίσιμη συγκυρία λοιπόν πληθαίνουν οι φωνές όλων αυτών των καλλιτεχνών που απαιτούν στήριξη. Το βήμα που καλούμαστε να κάνουμε ως καλλιτέχνες είναι να αναρωτηθούμε από ποιον πραγματικά χρειαζόμαστε στήριξη. Η αλληλεπίδραση με την κοινωνία δίνει

πνοή στην τέχνη. Ο πολιτισμός ζει γεννιέται και πεθαίνει μέσα στους δρόμους της κοινωνικής εξέλιξης, μέσα στη συνάφεια του κοινωνικού χωροχρόνου.

Να μην αφήσουμε την τέχνη να πεθάνει ούτε σήμερα ούτε τώρα
ούτε ποτέ!

Η Δανάη Κασίμη είναι μουσικός και ο Ηρακλής Τζαφέτας ηθοποιός και μουσικός.

Υποσημειώσεις

[1] Κορνήλιος Καστοριάδης, *Παράθυρο στο χάος*, Ύψιλον, Αθήνα 2008

[2]

<https://www.babylonia.gr/2019/12/09/deka-chronia-perasan-ki-al-lo-ena-meta-gia-tin-katalipsi-tis-lyrikis/>

Μετά τον Νεοφιλελευθερισμό: η Κατάσταση στην οποία Βρισκόμαστε

του Δημήτρη Γάκη

Η ευρεία εξάπλωση του Covid-19 και τα επακόλουθα μέτρα καραντίνας παγκοσμίως τον Μάρτιο του 2020 έχουν δημιουργήσει μια πρωτόγνωρη κατάσταση για τον νεοφιλελευθερισμό –για τη μορφή δηλαδή που έχει πάρει ο καπιταλισμός από τη δεκαετία του 1970– όπως αυτός έχει δομικά σχηματιστεί από τη συνεχή και απεριόριστη τοπική και παγκόσμια κινητικότητα (μετακίνηση,

μεταφορά, ταξίδι, κ.λπ.) και τη ζωή και εργασία στη μητρόπολη (ο ηγεμονικός τύπος παραγωγής αξίας στον ύστερο καπιταλισμό). Πώς μπορεί αυτή η νέα συνθήκη να επηρεάσει το νεοφιλελευθερισμό συγκεκριμένα, τον καπιταλισμό γενικότερα, και τον κοινωνικοπολιτικό ανταγωνισμό; Ιδού μερικές σκόρπιες σκέψεις:

1. Καπιταλισμός είναι, μεταξύ πολλών άλλων, ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής. Ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής είναι η παραγωγή εμπορευμάτων (ως ανταλλακτικές αξίες). Η παραγωγή εμπορευμάτων δεν εμπεριέχει μόνο την παραγωγή υλικών αγαθών, αλλά και υπηρεσιών, κοινωνικών σχέσεων, υποκειμενικοτήτων, και μορφών ζωής. Αυτός ο τελευταίος τρόπος παραγωγής είναι η βιοπολιτική παραγωγή.
2. Από τη δεκαετία του 1970, οι ύστερες καπιταλιστικές μορφές ζωής έχουν μορφοποιηθεί ως νεοφιλελεύθερες μορφές ζωής. Ο νεοφιλελευθερισμός δεν είναι μόνο ένα σύνολο οικονομικών πολιτικών και πρακτικών, αλλά και, ως τρόπος βιοπολιτικής παραγωγής, ένα σύνολο ανθρώπινων διαγωγών. Ανάμεσα στα διάφορα χαρακτηριστικά του νεοφιλελευθερισμού (παγκοσμιοποίηση ως παγκόσμιο ελεύθερο εμπόριο βασιζόμενο στον ανταγωνισμό, χρηματιστικοποίηση, ιδιωτικοποιήσεις, εντατικοποιημένη σχέση χρέους-κατανάλωσης, ηγεμονία της άυλης (διανοητικής και συναισθηματικής) παραγωγής, παντοδυναμία του θεάματος, κλπ.) η αυξημένη κινητικότητα του κεφαλαίου –και σε αυτό συμπεριλαμβάνεται και η αυξημένη κινητικότητα των ανθρώπων (ως «ανθρώπινο κεφάλαιο») με τη μορφή της μετακίνησης και του ταξιδιού είτε για εργασία είτε για αναψυχή – συνιστά έναν από τους θεμελιώδεις πυλώνες του.
3. Εάν ο Αύγουστος του 1971, με το τέλος της συμφωνίας του Brenton Woods και την εγκατάλειψη του κανόνα του χρυσού,

μπορεί να θεωρηθεί ως η ημερομηνία γέννησης του (παγκόσμιου) νεοφιλελευθερισμού στην πράξη –ως θεωρητικό εγχείρημα ο νεοφιλελευθερισμός είχε γεννηθεί μερικές δεκαετίες πριν– τότε ο Μάρτιος του 2020 μπορεί να αποτελέσει την ημερομηνία θανάτου του.

4. Τη στιγμή αυτή ο θάνατος του νεοφιλελευθερισμού είναι μια δυνητικότητα, όχι μια πραγματικότητα. Η κρίση του Covid-19 και τα επακόλουθα μέτρα καραντίνας τα οποία έχουν παγώσει ένα πολύ μεγάλο μέρος των μετακινήσεων, μεταφορών, ταξιδιών και της φυσικής/σωματικής κοινωνικής ζωής παγκοσμίως μπορούν να ιδωθούν ως ένα βαρύ εγκεφαλικό που έχει πλήξει τον νεοφιλελευθερισμό, ρίχνοντάς τον σε κώμα – ειδικά αν αναλογιστούμε το βαρύ πλήγμα στην, ακόμη ζωτικής σημασίας για τον ύστερο καπιταλισμό, αδιάκοπη παγκόσμια μεταφορά και ανταλλαγή εμπορευμάτων και μετακίνηση ανθρώπων.
5. Ο κωματώδης νεοφιλελευθερισμός μπορεί όντως να πεθάνει στον απόηχο της κρίσης του Covid-19. Μπορεί όμως κάλλιστα και να επιβιώσει, αλλά είναι αρκετά σαφές ότι ο σύγχρονος καπιταλισμός θα αποκτήσει μια διαφορετική μορφή από αυτήν που είχε τα τελευταία 50 χρόνια. Το σχήμα του «παραδοσιακού» νεοφιλελευθερισμού ως η ηγεμονική μορφή του σύγχρονου καπιταλισμού δεν έχει απλά ανασταλεί για όσο διαρκέσει η κρίση του Covid-19 – αρκεί να παρατηρήσει κανείς όλους αυτούς τους νεοφιλελεύθερους να υποκύπτουν φαινομενικά στη διακριτική γοητεία του (περιορισμένου) Κεϋνσιανισμού αντιμετωπίζοντας την ανικανότητα του νεοφιλελεύθερου κράτους να παράσχει «ασφάλεια» στους πολίτες του, πόσο μάλλον στους μη-πολίτες του. Το σχήμα αυτό έχει στην πραγματικότητα αμετάκλητα τροποποιηθεί, αν όχι ολοκληρωτικά ακυρωθεί, εξαιτίας των ριζικών βιοπολιτικών μεταμορφώσεων στα συστήματα παραγωγής υποκειμενικότητων. Ας αναλογιστούμε απλά τη σημασία και το βάθος των ανθρωπολογικών

επιπτώσεων της παρατεταμένης και εκτεταμένης κοινωνικής αποστασιοποίησης, ως μια μορφή μαλακής δύναμης, και της απαγόρευσης κυκλοφορίας, ως μια μορφή σκληρής δύναμης. Από αυτή την οπτική, οι «παραδοσιακές» νεοφιλελεύθερες μορφές ζωής (1970-2020) μπορούν να θεωρηθούν νεκρές.

6. Αλλά, βέβαια, ο θάνατος των «παραδοσιακών» νεοφιλελεύθερων, ύστερων καπιταλιστικών μορφών ζωής δεν υποδηλώνει το θάνατο του νεοφιλελευθερισμού ή, ακόμη λιγότερο, των καπιταλιστικών μορφών ζωής καθ'αυτών.
7. Δεν πρέπει να παραλείψουμε να παρατηρήσουμε πως συγκεκριμένες μορφές και κλάδοι της νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής παραγωγής αξίας κερδοφορούν ακόμη –ορισμένες και περισσότερο!– εν μέσω της κρίσης του Covid-19: Amazon, Netflix, και Instacart είναι κάποια ενδεικτικά παραδείγματα. Την ίδια στιγμή, άλλες εμβληματικές μορφές επιχειρηματικότητας, χαρακτηριστικές της gig economy και των νεοφιλελεύθερων μορφών ζωής, όπως το Airbnb και το Uber, αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα, το λιγότερο – το ίδιο ισχύει βέβαια και για τους περισσότερο «κλασσικούς» τομείς της ύστερης καπιταλιστικής οικονομίας, όπως μεταφορές και τουρισμός, ψυχαγωγία, φυσικό λιανικό εμπόριο, κλπ.
8. Είναι η κρίση του Covid-19 το τελευταίο καρφί στο φέρετρο μεγάλου μέρους του «μη-απαραίτητου» βιομηχανικού/υλικού εμπορευματικού καπιταλισμού –από το εργοστάσιο στο (φυσικό) μαγαζί– το οποίο σηματοδοτεί την περαιτέρω εντατικοποίηση της ηγεμονίας της βιοπολιτικής/άυλης παραγωγής; Ή μήπως η κρίση του Covid-19 τέμνει διαγώνια τόσο τις υλικές όσο και τις άυλες μορφές παραγωγής αξίας, θέτοντας ένα νέο παράδειγμα που έρχεται να αντικαταστήσει την ηγεμονία της άυλης παραγωγής; Είναι ακόμη μάλλον πολύ νωρίς για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα.

9. Μπορεί βέβαια να ισχύουν και τα δύο. Δηλαδή, ίσως η περαιτέρω εντατικοποίηση της βιοπολιτικής παραγωγής να ολοκληρώνει τη μετάβαση από την τυπική στην πραγματική υπαγωγή της ζωής στο κεφάλαιο, μεταμορφώνοντας τον χαρακτήρα και την αλληλοσχέτιση της υλικής και της άυλης παραγωγής (ζωή και εργασία ως ένα), σηματοδοτώντας έτσι την ανάδειξη ενός νέου οικονομικού και πολιτικού παραδείγματος και νέων (μετα-)νεοφιλελεύθερων ή (μετα-)καπιταλιστικών μορφών ζωής.
10. Αν η νεοφιλελεύθερη φάση της καπιταλιστικής παραγωγής μπορεί να γίνει κατανοητή ως χαρακτηριζόμενη από την (ποιοτική και τασιακή) ηγεμονία της άυλης/βιοπολιτικής παραγωγής (τυπική υπαγωγή της ζωής στο κεφάλαιο), τότε η μετα-νεοφιλελεύθερη φάση της μπορεί να ιδωθεί ως η πραγματική υπαγωγή της ζωής στο κεφάλαιο. Υπό αυτό το σχήμα, η ανθρώπινη ζωή γίνεται αντιληπτή ως τίποτα περισσότερο, ή λιγότερο, από γυμνή (βιολογική) ζωή συν ανθρώπινη δραστηριότητα που παράγει-καταναλώνει αξία. Συνεπώς, η παραγωγή-κατανάλωση αξίας μπορεί να αναδειχθεί εντός των μετα-νεοφιλελεύθερων μορφών ζωής όχι απλά ως βασική, αλλά ως πανταχού παρούσα κοινωνική σχέση.
11. Μολαταύτα, τα παραπάνω δεν σημαίνουν ότι τα πάντα (θα) είναι σχεδιασμένα, ελεγχόμενα, και εκτελεσμένα από τη συντεταγμένη εξουσία (ως κράτος ή/και κεφάλαιο) – και αυτό συμπεριλαμβάνει, βεβαίως, και τις ίδιες τις κρίσεις. Όπως ο Foucault και ο Negri έχουν τονίσει στις βιοπολιτικές θεωρητικές τους προσεγγίσεις, δεν υπάρχει εξουσία χωρίς τη δυνατότητα εξέγερσης και για αυτό η ζωή μπορεί πάντοτε δυνητικά να υπερβεί τη (συντεταγμένη) εξουσία και την καπιταλιστική υπαγωγή.
12. Είναι αρκετά σαφές ότι οι διάφορες πολιτικές ανοσίας αγέλης που ορισμένα κράτη έχουν (εν μέρει) ακολουθήσει είναι, ειδικά δεδομένης της απουσίας εμβολίου, τίποτα

λιγότερο από έναν πειραματισμό της κυρίαρχης εξουσίας με τον κοινωνικό δαρβινισμό. Αλλά τι σηματοδοτούν οι διαδεδομένες προστατευτικές-πειθαρχικές κρατικές πολιτικές της κοινωνικής αποστασιοποίησης και της απαγόρευσης κυκλοφορίας υπό τη συνθήκη της κρίσης του Covid-19; Σηματοδοτούν τη μετάβαση από αυτό που θα μπορούσε να ονομαστεί τυπική κατάσταση εξαίρεσης στην πραγματική κατάσταση εξαίρεσης. Ήτοι, η κατάσταση εξαίρεσης –ως ένας χαρακτηριστικός νεοφιλελεύθερος βιοπολιτικός μηχανισμός όπως έχει αναλύσει ο Agamben– δεν είναι πλέον (χωρο-χρονικά) τοπική και (θεματικά) περιορισμένη, επηρεάζοντας μόνο ένα συγκεκριμένο αριθμό ανθρώπων και (φιλελεύθερων) δικαιωμάτων, αλλά εφαρμόζεται τώρα σε καθολικό επίπεδο, τόσο χωρο-χρονικά, όσο και θεματικά.

13. Με άλλα λόγια, η ανάπτυξη της μόνιμης κατάστασης εξαίρεσης εντατικοποιείται και διευρύνεται, με την εξαίρεση να μην αποτελεί πλέον μια ανωμαλία θεμελιακά επιτρεπόμενη και ενσωματωμένη στον κανόνα, αλλά να θεσμίζεται η ίδια ως (ο νέος) κανόνας. Σε αυτό το σημείο, η παρατήρηση του (ύστερου) Wittgenstein πως όταν η εξαίρεση γίνεται κανόνας το αρχικό παιχνίδι καταστρέφεται και ένα νέο, διαφορετικό παιχνίδι αναδεικνύεται, είναι ιδιαίτερα σημαντική.
14. Οι ευρέως διαδεδομένες πολιτικές καραντίνας παγκοσμίως: α) έχουν θέσει σε παύση την καπιταλιστική παραγωγή και τους αντίστοιχους τρόπους ζωής, β) έχουν αφαιρέσει από τους ανθρώπους θεμελιακές πτυχές της ζωής τους, ειδικά όσον αφορά το υλικό/φυσικό κοινωνικό πεδίο, και γ) έχουν δώσει ώθηση σε συγκεκριμένες πτυχές της άυλης κοινωνικής ζωής και βιοπολιτικής παραγωγής. Ενώ ο καπιταλισμός έχει ιστορικά στηριχθεί στην παραγωγή και κατανάλωση αξίας από ανθρώπους εκτός της οικίας τους, μπορούμε εύκολα να φανταστούμε μια κατάσταση μετά την κρίση του Covid-19

–χαρακτηριζόμενη από μια οξεία οικονομική κρίση– στην οποία οι άνθρωποι βρίσκονται εκτός της οικίας τους, εάν και όποτε είναι αναγκαίο, (κυρίως) για να παράγουν αξία, καταναλώνοντας αξία (κυρίως) στην και από την οικία τους.

15. Το ότι πολλοί άνθρωποι πεθαίνουν, ενώ θα μπορούσαν να είχαν σωθεί εάν οι μορφές ζωής μας ήταν διαφορετικές (για παράδειγμα, μη-καπιταλιστικές,) δεν αποτελεί διακριτικό χαρακτηριστικό της κρίσης του Covid-19 – είναι ο καθημερινός τρόπος λειτουργίας του καπιταλισμού. Αυτό που καθιστά την κρίση του Covid-19 μοναδική –τουλάχιστον όσον αφορά τα τελευταία πολλά χρόνια– είναι το ότι, πρώτον, το εύρος των ανθρώπων που βρίσκονται δυνητικά σε κίνδυνο είναι μεγαλύτερο από αυτό που συνήθως επιτρέπει η καπιταλιστική κανονικότητα και, δεύτερον, αυτό το διευρυμένο πλήθος ανθρώπων έχει, σε παγκόσμιο επίπεδο, μαλακά ωθηθεί ή σκληρά εξαναγκαστεί να εκτίσει μια ποινή κατ’ οίκον περιορισμού.
16. Αναλογιζόμενοι την ιστορική συγκυρία της κρίσης του Covid-19, με, πρώτον, τη σειρά συνεχιζόμενων οικονομικών και χρηματοπιστωτικών κρίσεων, δεύτερον, τις οξείες περιβαλλοντικές και κλιματικές κρίσεις, και, τρίτον, τη συγκεκριμένη πολιτική περίσταση όπου η δύναμη της ακροδεξιάς έχει φτάσει στο μέγιστο σημείο της από το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, αυτό που διακυβεύεται πολιτικά, αλλά και οντολογικά, δεν είναι απλά ένας διαφορετικός κόσμος, αλλά η ίδια η ύπαρξη ενός ανθρώπινου κόσμου. Ενώ η κοινωνική σχέση του κοινού (π.χ. ως κοινή χρήση και άρνηση της ιδιοκτησίας) αποτελεί οντολογική συνθήκη για τη συγκρότηση του ανθρώπινου κόσμου (η γη, ο αέρας, το νερό, αλλά και η γλώσσα και η γνώση αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα), η αντικατάσταση της κοινωνικής σχέσης της ιδιοκτησίας –ενός από τους πυλώνες του καπιταλισμού– με

αυτή του κοινού αναδεικνύεται πλέον όχι απλά ως πολιτικό πρόταγμα, αλλά ως ιστορικο-κοινωνική συνθήκη για την επιβίωση του ανθρώπινου κόσμου, με τη συλλογική, συνεχή, και ρητή αυτοθέσμιση να συνιστά μία από τις σχετικές πολιτικές μορφές που η ιστορικο-κοινωνική αυτή συνθήκη μπορεί να λάβει.

17. Αυτό που θα ακολουθήσει μετά την κρίση του Covid-19 μπορεί –από την οπτική του ανταγωνιστικού κινήματος– να είναι καλύτερο ή χειρότερο από τον νεοφιλελευθερισμό, αλλά σίγουρα θα είναι κάτι διαφορετικό. Η στάση και αποτελεσματικότητα του ανταγωνιστικού κινήματος θα καθορίσει, όπως πάντα στην ιστορία του καπιταλισμού, το κατά πόσο οι περισσότερες δυστοπικές μετα-νεοφιλελεύθερες προοπτικές θα υλοποιηθούν (ή όχι).

Καραντίνα και Εξουσία: ο λόγος στην Κοινωνία

του Φιλήμονα Πατσάκη

Στο βιβλίο του Vinebine Mahi «Τα αστέρια του Σίντι Μούμεν» ο συγγραφέας αναφέρεται σε ένα προάστιο της Καζαμπλάνκας, που είναι σκουπιδότοπος, και στη ζωή της πολυπληθούς ομάδας ανθρώπων που ζει εκεί. Ποια άραγε είναι η προσαρμογή των κατοίκων του Σίντι Μούμεν στην παρότρυνση «Μένουμε σπίτι»; Πώς ορίζεται η διασφάλιση της υγείας στις παραγκουπόλεις του κόσμου, στους άστεγους των μητροπόλεων, στις Μόριες του κόσμου τούτου; Αν λοιπόν εξαιρέσουμε και αυτούς που δεν έχουν πρόσβαση στο νερό ή σε στοιχειώδεις συνθήκες υγιεινής, όσους είναι απολύτως εκτός κάθε υγειονομικής περίθαλψης, βλέπουμε το

πλαίσιο μιας διευρυμένης αναγωγής της ζωής που είναι άξια να βιωθεί.

Στο εσωτερικό τώρα των δυτικών και αναπτυσσόμενων κοινωνιών συμβαίνουν δομικές αλλαγές. Τελειώνει οριστικά η επενέργεια και η επιθετική κατεύθυνση της πτώσης του τείχους, και σταδιακά διαμορφώνεται η κοινωνία του φόβου και μια διεύρυνση της βιοπολιτικής διαχείρισης της ζωής. Καθώς το σύνολο σχεδόν του πλανήτη βρίσκεται σε καραντίνα, με όρους κοινωνικής αλληλεγγύης θα πρέπει να γίνουν ξεκάθαρα τα όρια της κυβερνητικής αυθαιρεσίας. Οι εικόνες των εκατομμυρίων Ινδών εργαζομένων μεταναστών που διανύουν πεζή την αχανή αυτή χώρα για να φτάσουν εξαθλιωμένοι στους τόπους καταγωγής τους μετά την μαζική απόλυση τους, η εικόνα της Ουγγαρίας όπου η κατάργηση του κοινοβουλίου έδωσε την θέση της σε μια κοινωνική σιγή, η εικόνα των ομαδικών τάφων στην Νέα Υόρκη, η εικόνα του στρατού στο Παρίσι, η εικόνα των drone που θα κάνουν tracking και monitoring της κοινωνίας για την διαμόρφωση της υγειονομικής εικόνας των κοινωνιών, δεν μπορούν να είναι εικόνες από το μέλλον. Πράγματι η διασφάλιση της φυσικής ζωής είναι μια πολιτική διεργασία που διασφαλίζει την πολιτική ζωή.

Όμως, αν δούμε τις πολιτικές διεργασίες την περίοδο αυτή ξεκομμένες από τις συνολικές διεργασίες στις δυτικές δημοκρατίες θα έχουμε κάνει ένα σοβαρό πολιτικό άλμα.

Ήδη από την 11η Σεπτεμβρίου του 2001 έχουν παραχθεί αρκετοί νόμοι που με πρόσχημα την τρομοκρατία παρέχουν στο κράτος σοβαρές δικλίδες να ορίζει τους όρους της ζωής, μετέπειτα με αφορμή και την οικονομική κρίση εμφανίστηκαν οι παρεχόμενες από το ίδιο το Σύνταγμα δυνατότητες της διακυβέρνησης με βάση διατάγματα.

Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος μας ευχαρίστησε που θυσιάσαμε το αγαθό της ελευθερίας προς χάριν του αγαθού της ζωής. Οι λέξεις είναι προσεκτικά διατυπωμένες· δεν λέει υγεία αλλά ζωή. Άρα με ένα τρόπο ζωή και ελευθερία δεν τέμνονται αλλά αποκλίνουν. Η

πανδημία χρησιμοποιείται ήδη ως όπλο για αυταρχικές επιλογές. Ο δημόσιος χώρος εξοβελίζεται ως εχθρικός, ο Άλλος ως απειλή, και το κράτος ενδύεται τον μανδύα του πατερούλη, η ατομική ευθύνη γίνεται συνώνυμο της ύβρις, οι εργασιακές σχέσεις απορυθμίζονται με ένα διάταγμα, και γενικά το κράτος εμφανίζεται ως ο μόνος θεματοφύλακας των όρων της ζωής. Ο Ορμπάν είναι το ακραίο στοιχείο μιας ενιαίας λογικής. Αναστολή λειτουργίας του κοινοβουλίου με μια απλή απόφαση. Δεν είναι ασυνεπής ο άνθρωπος· πριν αρκετά χρόνια είχε δηλώσει: «Περιμένουμε σήμερα το τέλος μιας εποχής, μιας ολόκληρης εποχής και ιδεολογίας. Θα μπορούσαμε να την πούμε εποχή της φιλελεύθερης σύγχυσης. Είναι αυτή η εποχή που φτάνει στο τέλος της». Αυτός ο πατερναλισμός είναι μέρος της ανάγκης να επιβληθεί μια σιωπή. Η ανθρωπότητα τείνει να εξοικειωθεί με συνθήκες μιας διαρκούς κρίσης η οποία τοποθετεί τη ζωή στην βιολογική και στατιστική της διάσταση, τοποθετώντας παράλληλα όλα τα δικαιώματα σε μια διαδικασία προς εξέταση.

Οι κυρίαρχες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της πανδημίας του κορωνοϊού μας αποκαλύπτουν τις εγγενείς αδυναμίες των σύγχρονων νεοφιλελεύθερων πολιτικών για τη δημόσια υγεία, οι οποίες αποδεικνύονται τραγικά ανεπαρκείς τόσο για την προστασία της υγείας όσο και για τη διασφάλιση ενός βιώσιμου μέλλοντος των κοινωνιών στις οποίες εφαρμόζονται. Εξού και οι πρόσφατες πανικόβλητες αντιδράσεις, όπως το κλείσιμο των συνόρων, των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, των επιχειρήσεων, η απαγόρευση της ελεύθερης κυκλοφορίας και συγκέντρωσης των πολιτών. Στρατηγικές άμυνας που μολονότι εμποδίζουν πρόσκαιρα τη διάδοση του κορωνοϊού, πλήττουν άμεσα και αδιάκριτα τους όρους που η κοινωνία δομούσε την ύπαρξη της. Όλοι σχεδόν οι λαοί οφείλουν, επ' αόριστον ή μέχρι νεωτέρας, να παραμένουν έγκλειστοι στα σπίτια τους για να μην επιβαρύνουν το υποβαθμισμένο νοσοκομειακό σύστημα της χώρας τους.

Πρόκειται για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης μέσω της διαχείρισης της ανθρώπινης ζωής συνολικά.

Η οποία δεν θα είναι πια η ίδια μετά από μερικούς μήνες εφαρμογής αυτών των απαγορεύσεων. Οι κοινωνίες κινούνται με βάση τον φόβο, αλλά ταυτόχρονα και με γνώμονα μια συνολική αίσθηση αλληλεγγύης. Το άτομο δέχεται την θέση του σε ένα σύνολο, αυτό είναι ένα στοιχείο που πρέπει να κρατηθεί. Μένουμε σπίτι με όρους κοινωνίας. Δεν πρέπει κανένας, επίσης, να ξεχνάει ότι οι κοινωνίες έμειναν σπίτι αναλογιζόμενες την αδυναμία του κράτους να προστατέψει την ζωή και όχι το αντίστροφο. Όμως όλα θα κριθούν σε ένα μετά που σχεδιάζεται.

Η λογοδοσία της κυβέρνησης θα επιστρέψει αμέσως μετά την επιστροφή στην κανονικότητα μας είπε ο Κυριάκος προσπαθώντας να τονίσει ότι γρήγορα οφείλει να δρέψει τους καρπούς της αντιμετώπισης της κρίσης για να μπορέσει να διαχειριστεί κατά το δοκούν ένα αύριο ζοφερό. Όμως αυτή ακριβώς η έλλειψη λογοδοσίας και η ευκολία με την οποία καταλύεται, είναι κάτι που χρειάζεται διερεύνηση. Δεν μπορούμε να δεχθούμε τη δυνατότητα της εξουσίας να προαποφασίζει και σε μεγάλο βαθμό να διαμορφώνει ανεξέλεγκτα τις προοπτικές της ανθρωπότητας στο παρόν και το μέλλον. Ο ιός έδειξε ότι η κρατική αλαζονεία του ελέγχου των διαδικασιών της ζωής, η ιδεολογία της αγοράς ρυθμιστή, η ασταμάτητη πρόοδος είχαν όρια τα οποία ξεπεράστηκαν. Φυσικά όλη αυτή η αποδιοργάνωση αποτελεί και μια ευκαιρία για τους κρατούντες να πάρουν καλύτερη θέση σε αυτή την μαζική και πρωτόγνωρη ανακατανομή ισχύος. Προσοχή! Αυτό δεν σημαίνει μια τυφλή κοινωνική μάχη ενάντια στην επιβίωση και άρα στην ίδια τη ζωή. Εδώ συμφωνούμε με τον Ντεριντά: «να προκρίνετε πάντα τη ζωή, να καταφάσκετε ακατάπαυστα την επιβίωση». Δεν πρέπει όμως η εκούσια απουσία να μεταφράζεται σε ακούσια αποχώρηση του κοινωνικού και μια κατάφαση χωρίς όρους στις διαδικασίες που μετατρέπουν αυτή την κατάφαση σε κανονικότητα.

Στην ουσία όμως οι αποφάσεις με διατάγματα και ο αυταρχισμός δείχνουν τα όρια και τις εγγενείς τους αδυναμίες. Εκεί που για να καλύψουν τις τεράστιες αδυναμίες του κρατικού μηχανισμού να εγγυηθεί τίποτα πέραν του εγκλεισμού, οι αυταρχισμοί δείχνουν

ένα ασυγχώρητο για την κοινωνία κενό.

Η δημιουργία ηγεμόνων σε στιγμές πολυπλοκότητας προδίδει την απόλυτη αδυναμία των ελίτ.

Αμερική, Αγγλία, Ιταλία, Ολλανδία, Κίνα. Αποφάσεις που στοίχισαν τόσες ζωές, τέτοιο πόνο, αποφάσεις με στόχο την κοινωνία με την ίδια απύουσα. Κάθε μέρα η Αμερική μαθαίνει ότι οι αποφάσεις βρίσκονται στα χέρια ενός «προέδρου σε καιρό πολέμου»: ποιοι οι όροι της κοινωνικής διασφάλισης ότι αυτό δεν μπορεί να συμβεί; Ένας πρόεδρος που ανακάλυψε στο Αμερικάνικο Σύνταγμα ένα εδάφιο που του επιτρέπει να αναστείλει την λειτουργία της Γερουσίας, πράγμα που δεν έγινε ούτε κατά την διάρκεια του Δεύτερου παγκοσμίου πολέμου. Η απάντηση ακόμα και στις περιπτώσεις που τα πράγματα πήγαν λίγο καλύτερα είναι πως, όχι, δεν υπάρχει καμία διασφάλιση ότι ο ηγεμόνας αποφασίζει σωστά, μάλιστα είναι δεδομένο ότι αυτό δεν συμβαίνει.

Το να κυβερνάς με διατάγματα, να διαλύεις την δυνατότητα διαλόγου, να αποσπάζεις την κοινωνική συναίνεση με βάση τον φόβο, έχει σίγουρα για τους κρατικούς μηχανισμούς μια γλυκύτητα. Όμως, καθώς γύρω μας σφυρίζει η ανικανότητα, οι ιδεολογικές εμμονές, η συσχέτιση της ζωής με την στατιστική, ξέρουμε, είμαστε σίγουροι: αυτοί δεν μπορούν και δεν πρέπει να έχουν την δύναμη να αποφασίζουν! Δεν μπορούμε και δεν πρέπει όταν τελειώσει όλο αυτό να μείνει το στίγμα μιας νέας κανονικότητας. Και επειδή ακούγονται ήδη φωνές για νέα κοινωνικά συμβόλαια, δεν μπορεί και δεν πρέπει με οποιαδήποτε αιτία να πάμε πίσω στην εποχή του Χομπς. Η μοναδική σχέση εξουσίας που θέλησε να οικοδομήσει ο Χομπς είναι αυτή ανάμεσα στον κυρίαρχο και τον υπήκοο. Αν καθίσουμε και αναλογιστούμε την λογική του Χομπς, που κατέληξε στην ανάγκη να εκχωρήσει ο καθένας μας κάθε του δικαίωμα στο όνομα της διασφάλισης της απαραίτητης ασφάλειας και ομοιογένειας, βλέπουμε ότι γίνεται κάτι που τα επόμενα χρόνια το ακολουθούν και πολλοί άλλοι στοχαστές. Μετατρέπει το δικό του αξίωμα σε διευρυμένη αλήθεια

και πάνω σε αυτό κτίζει μια οριστική θέση. «Η φύση του ανθρώπου είναι τέτοια, ώστε αν δεν συγκρατείται από τον φόβο κάποιας εξουσίας κοινής για όλους, θα φοβάται ο ένας τον άλλο.» Εδώ τι κάνει; Μας ανακοινώνει ότι πρέπει να προτιμάμε ένα μετρήσιμο κίνδυνο, προσωποποιημένο στον ηγεμόνα, από έναν ατελεύτητο κίνδυνο. «Εξουσιοδοτώ αυτό το άτομο και απεμπολώ το δικαίωμα μου να αυτοκυβερνώμαι υπό τον όρο ότι θα απεμπολήσεις και εσύ το δικαίωμα σου και θα εξουσιοδοτήσεις τις πράξεις σου με τον ίδιο τρόπο.» Αυτό το καθολικό αίτημα-συμβόλαιο δεν αφορά τον καλύτερο τρόπο διακυβέρνησης αλλά τις προϋποθέσεις της νόμιμης υπακοής. Εδώ έδωσε και την μεγάλη του μάχη ο Καρλ Σμιτ. Απευθυνόμενος στον ανακριτή του που τον ρωτούσε για την σχέση του με το Τρίτο Ράιχ, ο Σμιτ του λέει πως δεν είναι έγκλημα να υπακούς και παραθέτει ένα απόσπασμα από τον Ερρίκο τον Πέμπτο του Σαίξπηρ: «Αρκεί να γνωρίζουμε πως είμαστε υπήκοοι του Βασιλιά. Εάν ο αγών του είναι λάθος, η υπακοή μας στον Βασιλιά σβήνει το έγκλημα από τις ψυχές μας». Η υπακοή ως αρετή λοιπόν.

Ο Μπερνανός, από το 1940, μας μιλά για την ηθική συντριβή αυτών που επιδίωκαν να εκμεταλλευτούν την εθνική ταπείνωση, για να ξεκαθαρίσουν τους λογαριασμούς τους με την δημοκρατία.

Αν δούμε την διαδρομή της Γαλλίας μετά την πτώση του Λαϊκού Μετώπου και του Μπλουμ, θα δούμε πράγματα πολύ διαφωτιστικά. Ο Μπλουμ έχει ήδη ζητήσει έκτακτες εξουσίες, όταν ο διάδοχος του, κάποιος Ντελαντιέ, κινούμενος στην λογική του κατευνασμού της Ναζιστικής Γερμανίας, επέλεξε την υιοθέτηση μιας συνολικής απειλής για να ταυτίσει την έννοια της εθνικής άμυνας με την στρατηγική της ανάγκης για κατάσταση εξαίρεσης και την τοποθέτηση της έννοιας της αποκατάστασης της τάξης ως κεντρικής. Έκτοτε η Βουλή συνεδριάζει ελάχιστα, όλα γίνονται με διατάγματα. Προσέξτε το εξής υπέροχο: ενώ λειτουργούν κατευναστικά στην εξωτερική πολιτική, στο εσωτερικό χρησιμοποιούν την απειλή πολέμου για να ζητήσουν την αναβολή των βουλευτικών εκλογών για δύο έτη. Το κράτος πρέπει να είναι ανεξάρτητο από την Βουλή, πράγμα που σημαίνει συνταγματικές

μεταρρυθμίσεις. Την αναβολή την κερδίζουν με μεγάλη πλειοψηφία· στην ψηφοφορία οι σοσιαλιστές απέχουν. Ο Ντελαντιέ αν και θεωρητικά δεν είναι μέλος της δεξιάς πτέρυγας, θαυμάζει τις δικτατορίες γιατί εκεί «υπάρχει αναγκαστικά κυβερνητική συνέχεια». Θαυμάζει την προεδρική δημοκρατία της Αμερικής, λόγω της αναγκαστικής πολιτικής σταθερότητας.

Όλο αυτό ξέρουμε πόσο καλά αποτελέσματα είχε για την Γαλλία την περίοδο που συζητάμε. Δεν υπάρχει κανένα πρόσχημα για επιστροφή σε αυτή την λογική. Όμως η πολιτική επιλογή της αντίστασης στο υπάρχων δεν μπορεί να είναι μόνο αμυντική, δηλαδή της επιστροφής στον χρόνο προ πανδημίας. Αλλά πρέπει να είναι η ανάδειξη της ανάγκης μιας συνολικής αμφισβήτησης ενός συστήματος που είναι πλέον επικίνδυνο. Προσπαθούν να κρύψουν αυτή την επικινδυνότητα πίσω από ένα επιστημονικό λόγο ελάχιστα τεκμηριωμένο καθώς διαρκώς αναπροσαρμόζεται και σε μια θεατρικότητα με την οποία ευελπιστούν να διαχειριστούν μια καθημερινότητα πρωτόγνωρη για όλους.

Το «μείνετε σπίτι» δεν μπορεί να νοείται με όρους απόλυτης ατομικότητας, αλλά με όρους αναστοχασμού, το «επανεφεύρεση του κόσμου» δεν είναι πλέον σύνθημα αλλά ανάγκη. Και δεν πρέπει να αισθανόμαστε υπέρμετρη ικανοποίηση από την ιδεολογική ήττα των νεοφιλελεύθερων τώρα που το αόρατο χέρι παρέμεινε ουσιαστικά στο χώρο του φάσματος, διότι ορθώνεται μια μορφή άγριας κατάργησης των μεταπολεμικών κατακτήσεων και ουσιαστικής διάλυσης των όρων της ζωής μας, ένα άπλωμα της κατάστασης εξαίρεσης σε κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα. Άλλωστε ακόμα και αυτή η συνθήκη της καραντίνας έγινε με όρους αποκλεισμού. Εκεί στη Μόρια, οι στοιβαγμένοι άνθρωποι δείχνουν ότι υπάρχουν ζωές που δεν είναι άξιες να βιωθούν, οι φυλακισμένοι παραμένουν στο περιθώριο της ίδιας της ζωής και οι άστεγοι μένουν με την ειρωνεία ότι το σύνθημα που βλέπουμε παντού γύρω μας σίγουρα δεν τους αφορά. Η μετέπειτα οριοθέτηση των θεσμικών συνθηκών θα είναι ένα σημείο που θα χρειαστεί ιδιαίτερη προσοχή. Ένα διαφορετικής τάξης «δεν υπάρχει εναλλακτική» ίσως εμφανιστεί. Αυτό που διαρκώς ακούγεται, ότι δηλαδή στην διαδικασία της

απομόνωσης θα μπορέσουμε να βρούμε τον εαυτό μας, αποτελεί επίσης μια σαφή πλάνη.

Αυτό συμβαίνει γιατί δεν υπάρχει διαδικασία αναστοχασμού και ενδοσκόπησης ξεκομμένη από την τριβή με τον Άλλο, με την κοινωνία.

Η αυτονόητη επιλογή να σταθούμε αλληλέγγυοι στο σύνολο των ανθρώπων που κινδυνεύουν, στο σύνολο των ανθρώπων που παλεύουν να στηρίξουν ένα σύστημα υγείας για το οποίο όλοι αυτοί που σήμερα ζητούν να χειροκροτάμε από τα μπαλκόνια ζήτησαν στην ουσία την κατάργηση του, δεν μπορεί και δεν πρέπει να θεωρείται ότι αποτελεί και αποδοχή ενός νέου τρόπου λειτουργίας του κράτους. Είμαστε σε πόλεμο αναφωνούν ένας-ένας και όλοι μαζί. Πράγματι, όμως ο εχθρός δεν είναι άορατος· είναι η βαθιά αντικοινωνική σας λειτουργία, μια λειτουργία αυτάρεσκη και καταστροφική. Κάθε κίνηση της εξουσίας στηριζόταν στην «ανέφελη» καταστροφή του περιβάλλοντος και στην διαρκή καταστροφή τμημάτων της κοινωνίας προς χάριν της διατήρησης ενός πολιτικού και οικονομικού συστήματος.

Η σήψη αυτής της σκέψης τείνει να παρασύρει σημαντικό κομμάτι της κοινωνίας στον αφανισμό.

Αυτό δεν μπορεί να συνεχιστεί. Ήρθε η ώρα να επιλέξουμε. Το διακύβευμα είναι ιστορικό. Είτε οι κυβερνήσεις θα επιβάλλουν το καθεστώς εξαίρεσης είτε θα μπούμε στον κόπο της αναζήτησης μιας διαφορετικής συνθήκης. Εμείς δεν θα μπορέσουμε να βγούμε από αυτή την ατραπό αν δεν αμφισβητήσουμε οριστικά το μοντέλο παραγωγής διανομής και κατανάλωσης. Αλλά ούτε αυτό φτάνει, πρέπει να αναλογιστούμε εκ νέου έννοιες όπως πολίτης και κράτος, τις συνθήκες που γεννούν αποκλεισμούς, την ανάγκη της άμεσης δημοκρατίας, ένα νέο είδος ισορροπίας με το φυσικό περιβάλλον εντός του οποίου ζούμε που πρέπει να περιέχει και μια φιλοσοφική αμφισβήτηση της μέχρι τώρα επικρατούσας φιλοσοφίας της προόδου. Αλήθεια γιατί από κανέναν δεν

ακούγεται κάτι για την πλήρη κατάργηση των στρατιωτικών δαπανών, σε τι χρειάζονται σήμερα με όρους κοινωνίας;

Η αλληλεγγύη ως πολιτική πράξη, η ελευθερία όχι ως πρόταγμα αλλά ως συγκροτητική αρχή, δεν είναι πιο αναχρονιστικά από το εχθρικό προς την κοινωνία σώμα της εκκλησίας, από την διατήρηση των χρημάτων στις στρατιωτικές δαπάνες, από την αποδοχή ότι η ανάπτυξη που ευαγγελίζονταν εις βάρος της φύσης γυρίζει με αγριότητα εναντίον των κοινωνιών. Το αντίθετο. Ο δημόσιος χώρος δεν τους εκχωρήθηκε με λευκή επιταγή, η εξουσία τους δεν είναι αυθεντία και αυτό φαίνεται από το ότι ο καθένας τους κάνει στην ουσία ό, τι θέλει. Άλλος κάνει αγέλες, άλλος μια μορφή καραντίνας, άλλος άλλη, μιλούν για στατιστικές και διαγράμματα που δεν συμφωνούν μεταξύ τους, για θεραπείες που ήδη αντιμετωπίζονται με όρους εμπορίου. Πρέπει να κατανοήσουν όλοι ότι η ατομική απομόνωση με όρους συνολικής κοινωνικής αντίληψης, ευθύνης και αλληλεγγύης δεν είναι σε καμία περίπτωση αποδοχή της καραντίνας των κοινωνικών ελευθεριών, ούτε θεσμικός ορίζοντας της εξουσίας που θα της δίνει το δικαίωμα να διαλύσει τον κοινωνικό ιστό, για να περισώσει κέρδη και αντιλήψεις που κανονικά μετά το τέλος του συναγερμού πρέπει να σαρωθούν οριστικά. Και αν μιλάνε για την ατομική ευθύνη αυτή πράγματι υπάρχει. Είναι η ατομική και συλλογική ευθύνη να μην εμπεδωθούν έστω και κατ' ελάχιστο τα μέτρα περιορισμού που έχουν ληφθεί, να εμπεδωθεί ότι η ζωή δεν είναι στατιστική και ότι πρέπει να αντιληφθούμε ότι η διαχείριση του κόσμου από την πλευρά της εξουσίας έχει σημαντικό κόστος για όλους μας.

Covid-19: Η Επόμενη Μέρα για τα Κινήματα

του Αντώνη Μπρούμα

Η επόμενη μέρα μετά το πέρασμα της πανδημίας θα βρει τις κοινωνίες αλλαγμένες, όχι όμως ριζικά διαφορετικές. Η πανδημία επιταχύνει κάποιες από τις ήδη υπάρχουσες κοινωνικές τάσεις, ενώ λειτουργεί περιοριστικά για άλλες. Σε αυτό το πλαίσιο, η πανδημία μετασχηματίζει και τα ριζοσπαστικά κοινωνικά κινήματα προς συγκεκριμένες κατευθύνσεις.

Η Τάση της Ψηφιοποίησης

Έχοντας συμπιέσει τον χωροχρόνο, η νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση έχει ανορθώσει τις καπιταλιστικές αντιφάσεις σε υπερτοπικό και διακρατικό επίπεδο. Ήδη από το *altermondialiste* κίνημα, τα κινήματα υιοθέτησαν εργαλεία ηλεκτρονικών επικοινωνιών για την παγκοσμιοποίηση των κοινωνικών αγώνων. Η επόμενη μέρα μετά την πανδημία θα φέρει την γενίκευση της απομακρυσμένης συνδιάσκεψης σε διαλεκτική σχέση με την πρόσωπο με πρόσωπο συνέλευση ως αναπόσπαστη μορφή του αγώνα. Ταυτόχρονα, οι υπερτοπικοί και διασυνοριακοί αγώνες θα επανέλθουν στο προσκήνιο με διηπειρωτικές κινητοποιήσεις και παγκόσμιες καμπάνιες, που ήδη διαδίδονται από τα σύγχρονα οικολογικά κινήματα σαν φωτιά.

Ωστόσο, σε συνθήκες καπιταλισμού της επιτήρησης, η εξέλιξη αυτή θα τονίσει την αδήριτη ανάγκη για κοινοτικές ψηφιακές υποδομές μεγάλης κλίμακας και θα ενισχύσει σχετικές προσπάθειες και πρωτοβουλίες, με προεξάρχουσα μορφή την ανοιχτή συνεταιριστικοποίηση των ψηφιακών υποδομών («open platform cooperativism»).

Η Τάση της Επικοινωνίας

Η εξέλιξη της πανδημίας ανέδειξε με ανάγλυφο τρόπο το πως το

κεφάλαιο εκτυλίσσει την ηγεμονία του δια των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Η κοινωνική απομάκρυνση οδήγησε σε μία έκρηξη της χρήσης του διαδικτύου από τον γενικό πληθυσμό. Στις συνθήκες αυτές, το κράτος χρησιμοποίησε τα ΜΜΕ για την άσκηση κοινωνικού ελέγχου σε πρωτοφανή κλίμακα με όρους βιοπολιτικής.

Οι αγώνες των προηγούμενων ετών μας κληροδότησαν, με λίγες φωτεινές εξαιρέσεις, μία γενική ένδεια ανεξάρτητων κοινοτικών μέσων ενημέρωσης, που λογοδοτούν μόνο στους χρήστες τους. Η βίαιη ωρίμανση των συνθηκών ήδη οδηγεί σε νέες προσπάθειες για την πληροφόρηση των πολιτών, από και με την κοινωνία. Για να απειλήσουν όμως την φιλελεύθερη βιοπολιτική ηγεμονία του κεφαλαίου με αντι-ηγεμονικούς όρους, τέτοιες προσπάθειες τελούν υπό τους ακόλουθους όρους ευδοκίμησης:

- Κοινοτικός χαρακτήρας, δηλαδή μεικτό σχήμα παραγωγής από εργαζόμενους και χρήστες.
- Συνεταιριστική μορφή, δηλαδή διαλεκτική σχέση με την αγορά και το χρήμα που να διασφαλίζει την βιωσιμότητα των εγχειρημάτων χωρίς την απορρόφηση του χαρακτήρα τους.
- Απεύθυνση σε όλη την κοινωνία χωρίς παρελθοντολογικών νοήσεων, κνίτικης μορφής και, τελικά, κενές περιεχομένου ταυτοτικές αναφορές.
- Αντι-ηγεμονική κατεύθυνση μέσα από την αποδόμηση του φιλελευθερισμού και την πρόταξη ενός σύγχρονου και διεισδυτικού ριζοσπαστικού λόγου.

Η Τάση του Κοσμοτοπικισμού

Η πανδημία ενισχύει την τάση μετάλλαξης της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, δημιουργώντας σοβαρά προσκόμματα στις διηπειρωτικές εφοδιαστικές αλυσίδες και στην ελεύθερη διασυνοριακή κυκλοφορία κεφαλαίου, προσώπων και υπηρεσιών. ΄Οντας προεικόνιση των επερχόμενων και κατά πολύ σοβαρότερων κρίσεων από οικολογικά αίτια, η πανδημία λειτουργεί έτσι ως οδοδείκτης για τα έθνη-κράτη να μειώσουν την απόλυτη εξάρτησή τους από το παγκοσμιοποιημένο εμπόριο σε βασικά αγαθά. Η

μεταλλαγμένη καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση της επόμενης μέρας δεν θα είναι μια επιστροφή στο αιματοβαμμένο παρελθόν του έθνους-κράτους, αυτό των δύο παγκοσμίων πολέμων και του ολοκαυτώματος. Θα είναι μια διαλεκτική ανάδυση σε ένα πλαίσιο ίσως ακόμη χειρότερο, όπου οι ολοκληρωτικές τάσεις θα θωρακίζονται θεσμικά σε διακρατικό επίπεδο υπό τη σιδερένια φτέρνα των προληπτικών πολέμων και των χειρουργικών εκκαθαρίσεων αντιφρονούντων με μεθόδους τεχνητής νοημοσύνης μέσω μη επανδρωμένων ρομπότ και αεροσκαφών.

Στις καταιγιστικές εξελίξεις, που θα φέρει η οικολογική κρίση, τα κινήματα θα αντιπαρατάξουν νέους θεσμούς, που θα στηρίζονται στην παγκόσμια συνεργασία και την τοπικοποιημένη παραγωγή. Η τάση αυτή εντός του κινήματος των κοινών, που ήδη έχει χαρακτηριστεί ως κοσμοτοπικισμός («cosmoglocalism»), εμφανίστηκε και μέσα στην πανδημία με την τρισδιάστατη εκτύπωση αναπνευστήρων και προστατευτικού ιατρικού υλικού ανά τον κόσμο με βάση σχέδια και πρότυπα κοινώς προσβάσιμα στο διαδίκτυο. Σε ένα περιβάλλον αποσύνθεσης των παλαιών θεσμών οι πρακτικές του κοσμοτοπικισμού θα επιλύουν ανάγκες ταχύτερα και πιο αποτελεσματικά από τα κράτη και την εμπορευματική αγορά, με στήριξη στο μိုίρασμα, την συνεργασία, την αλληλεγγύη και την κοινωνική διάνοια εξυψωμένη σε παγκόσμιο επίπεδο. Τέτοιες πρακτικές θα λειτουργούν παράλληλα και σε ένταση με τους εμπορευματικούς και κρατικούς θεσμούς, σταδιακά αποαποικιοποιώντας πτυχές της κοινής ζωής από τον έλεγχο του κεφαλαίου.

Τα Κινήματα ως Ιός

Οποιαδήποτε κοινωνική επανάσταση αλλάζει σταδιακά την κοινωνική βάση μέσα από την γενικευμένη οριζόντια διάδοση νέων πρακτικών, που καλύπτουν κοινωνικές ανάγκες και έτσι αντικαθιστούν τις παλιές πρακτικές. Τέτοια διάδοση δεν λαμβάνει χώρα σε κενό αέρος αλλά συγκρουσιακά υπό την κυριαρχία των παλαιών κοινωνικών θεσμών / σχέσεων. Τα ριζοσπαστικά κινήματα και, ευρύτερα, οι κοινωνίες διαθέτουν πληθώρα οριζόντιων πρακτικών, που βρίσκονται έξω από την

σφαίρα της εμπορευματικής αγοράς και αποτελούν ουσιαστικά τον βασικότερο πυλώνα για την αναπαραγωγή της κοινής ζωής. Οι πρακτικές αυτές παράγουν και κυκλοφορούν εναλλακτικές αξίες, που κατακλύζουν την καθημερινότητά μας σε πείσμα των αμβλυμένων κατανοήσεων της μαρξιστικής πολιτικής οικονομίας. Αυτές τις αξίες ξεκλειδώνουν και μετασχηματίζουν σε χρήμα τα ολιγοπώλια του δικτυοκρατικού καπιταλισμού, με αποτέλεσμα να έχουν αντικαταστήσει μέσα σε μια δεκαετία σχεδόν εξ ολοκλήρου τους μεγάλους παίκτες του βιομηχανικού κεφαλαίου στις πρώτες του S&P500.

Στην μετά-Covid εποχή οι πρακτικές των κινημάτων και της κοινωνίας, που διαδίδονται ως ιός, θα ενταθούν για την κάλυψη των κενών της κοινωνικής αναπαραγωγής, που θα αφήσει πίσω της η οικονομική κρίση. Στόχος των κινημάτων είναι να κερδίσουν άπαξ και δια παντός το νέο έδαφος, συγκροτώντας ανθεκτικούς στον χρόνο και στην αγορά θεσμούς κοινών. Σε αυτή την κατεύθυνση, οι οικικές πρακτικές των κινημάτων πρέπει να συντονιστούν και να οργανωθούν με στόχο τον εκτατικό πολλαπλασιασμό από μυριάδες δράσεις συλλογικότητες χωρίς διευθυντικό κέντρο που να τις κατευθύνει. Σε αυτού του νέου τύπου διάχυση στην κοινωνία οι παραδοσιακές πρακτικές του δρόμου και των αμφιθεάτρων θα πρέπει να σμίξουν διαλεκτικά με τον σχεδιασμό καλών πρακτικών, εργαλειοθηκών και πλατφορμών για τέτοιες πρακτικές. Ταυτόχρονα, τα κινήματα οφείλουν να αναζητήσουν τρόπους για την κυκλοφορία των βασισμένων στα κοινά αξιών στο εσωτερικό τους αλλά και στην πολιτική διεκδίκηση θεσμών, που θα μετασχηματίζουν το χρήμα / εμπόρευμα σε αξίες βασισμένες στα κοινά. Η πάλη για την αποκαθήλωση του χρήματος ως παγκοσμίου ισοδυνάμου της κοινωνικής αξίας στις κοινωνίες μας και η απαξίωση όλων των δικών μας πρακτικών, που δεν παράγουν χρήμα, είναι μια πάλη για την ανθεκτικότητα των κινηματικών δομών, μία πάλη εντέλει άκρως πολιτική, που πρέπει να δοθεί και σε θεσμικό επίπεδο για την παγίωση του εδάφους που κάθε φορά κερδίζεται από τις εκάστοτε άμπωτες των κινημάτων.

Η Νέα Μορφή Οργάνωσης

Τέλος, η αποδρομή της πανδημίας θα ενισχύσει τις τάσεις για την επανεφεύρεση της πολιτικής οργάνωσης, όχι πια ως διευθυντικού κέντρου αλλά ως πολλαπλασιαστή των μετασχηματισμών υπέρ των υποτελών τάξεων. Χωρίς να απαξιώνει τις «παραδοσιακές» δομές, μία τέτοια πολιτική οργάνωση θα ανοίγει διαρκώς ομόκεντρους κύκλους, που θα διαχέουν τον ιό του μετασχηματισμού στα πεδία τους, δεν θα παραμένουν όμως στο επιμέρους αλλά θα διασταυρώνονται και θα χτίζουν στο γενικό πεδίο των κοινωνικών αγώνων. Η πολιτική οργάνωση νέου τύπου θα διατηρεί ως γενικό της στόχο την δυαδική εξουσία, δεν θα συσσωρεύει όμως την κοινωνική της δύναμη από το μητρώο μελών της αλλά από τις διάχυτες πρακτικές των κοινών, με τις οποίες θα διατηρεί πολιτικές σχέσεις ριζοσπαστικοποίησης. Το χτίσιμο του πολιτικού μετώπου της επόμενης μέρας μοιάζει να αργεί σε συνάρτηση με τον χρόνο του κεφαλαίου, θα είναι όμως πιο αρραγές από ποτέ, γιατί θα έχει στέρεη βάση και θα είναι βγαλμένο από την ίδια τη ζωή.

COVID-19: Ας το πάρουμε από εκεί που το αφήσαμε

του Μηνά Μπλάνα

Μέλλον και παρόν των «αόρατων» της κοινωνίας, η απαγόρευση κυκλοφορίας και οι ειδήμονες που απλώνουν χέρι στις ζωές μας και δεν έφυγαν ποτέ.

Ο κορωνοϊός ήρθε στις ζωές μας σε μία ήδη τεταμένη περίοδο. Με ένα πολεμικό και ξενοφοβικό κλίμα να κυριαρχεί στο μεγαλύτερο μέρος της χώρας με την άμεση συμβολή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και της ακροδεξιάς στροφής της παραδοσιακής Δεξιάς.

Οι χειρισμοί, σ' αυτό το θέμα ωστόσο, σε γεωπολιτικό και κρατικό επίπεδο δεν κολακεύουν καμία κυβέρνηση που υποτίθεται πως όταν δεν ξυλοκοπεί κατοίκους των νησιών, τους «συμπονά» δίνοντας τους όλα τα εφόδια και την άνεση να σταθούν απέναντι σε γυμνά κορμιά, σε πρόσφυγες και μετανάστ(ρι)ες. Να εκτονώσουν την οργή τους, όχι στα κράτη που είναι υπαίτια για την κατάσταση αλλά στα θύματα αυτών των πολιτικών. Το μόνο που έχει καταφέρει είναι να προσπαθεί να ισορροπήσει, με επιτυχία θα μπορούσαμε να πούμε, ανάμεσα στην εθνικιστική-ξενοφοβική ρητορική που η ίδια αναπαράγει και τις επιλογές της σχετικά με την αποσυμφόρηση των νησιών.

Και αξίζει να αναφερθεί λίγο αναλυτικότερα η διαχείριση σε διεθνές επίπεδο. Το κράτος της Ελλάδας είναι αυτό που στηρίζει την περίφημη συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας που κρατάει πρόσφυγες/μετανάστ(ρι)ες δέσμιους στα νησιά (τι ειρωνεία που από την πρώτη στιγμή μόνο το αντιρατσιστικό κίνημα στάθηκε απέναντι σ' αυτό). Το κράτος της Τουρκίας εκμεταλλεύτηκε πλήρως αυτή τη συμφωνία και η Ελλάδα από την άλλη μεριά ως «σύνορο της ΕΕ» εσκεμμένα γυρίζει το ζήτημα στο εσωτερικό της φτιάχνοντας σενάρια πολέμου με ένοπλες ομάδες πολιτών να περιφρουρούν τα σύνορα. Κατ' αυτόν τον τρόπο δίνει ακόμα περισσότερη ισχύ στον Ερντογάν ο οποίος εργαλειοποιεί τους/τις πρόσφυγες/μετανάστ(ρι)ες. Παράλληλα, η ίδια η κυβέρνηση της Ελλάδας που μιλάει για «λαθρομεταναστευτικό πρόβλημα» απέχει από οποιαδήποτε συνάντηση αφορά το προσφυγικό και την ίδια την επαναδιαπραγμάτευση της συμφωνίας. Εμμένει σε μία διαχείριση που το μόνο που τρέφει είναι περισσότερο ρατσισμό, εθνικισμό, χωρίς να φέρνει κανένα από αποτέλεσμα στην διαχείριση του ζητήματος παρά μόνο παραπάνω συμφόρηση των νησιών, θάνατο και οργή. Με ανθρώπινες ζωές στην μέση των διακρατικών παιχνιδιών της εξουσίας.

Από τότε έχει μεσολαβήσει το κοσμοϊστορικό γεγονός της πανδημίας. Η κυβέρνηση συνεχίζει στα ίδια ακριβώς πλαίσια την θανατοπολιτική της πάνω στα σώματα των «άορατων» της κοινωνίας όπως άστεγοι, φυλακισμένοι/ες, ηλικιωμένοι σε γηροκομεία,

πρόσφυγες/μετανάστ(ρι)ες, ΑμεΑ, τοξικοεξαρτημένοι και ψυχικά ασθενείς. Κάνει αστεία τα διαγγέλματα για αυτοπεριορισμό καθώς την ίδια στιγμή χιλιάδες άνθρωποι ζούνε σε άθλιες συνθήκες διαβίωσης με έναν αναγκαστικό συνωστισμό λόγω της χωροταξίας των δομών και χωρίς καν νερό για να πλύνουν τα χέρια τους. Όλα αυτά υπό την αιγίδα του ελληνικού κράτους που φαίνεται να ψάχνει ένα αποδιοπομπαίο τράγο για να συνεχίσει το ξενοφοβικό-πολεμικό σκηνικό του.

Η τακτική του περιορισμού των μετακινήσεων και του «Μένουμε Σπίτι» δεν επιβάλλεται επί ίσοις όροις πάνω στην κοινωνία. Τουλάχιστον όμως, πάρθηκε αρκετά νωρίς σε σχέση με την διάδοση του ιού, αποφεύγοντας έτσι αρκετά περισσότερα θύματα που θα βλέπαμε δεδομένης και της απαξίωσης που δέχονται ακόμα και τώρα τα δημόσια νοσοκομεία και δομές.

Και για όσους/ες έχουν αμφιβολίες, ας δούμε πως χρησιμοποιείται στην πραγματικότητα από την κυριαρχία το όλο αφήγημα του μη αυτοπεριορισμού και της «κοινής γριπούλας». Μία ματιά στην ειδησεογραφία, στα κρούσματα και στους θανάτους σχετικά με χώρες όπως η Αγγλία, οι ΗΠΑ και η Βραζιλία αρκεί για να πείσει σχετικά με την φαιδρότητα και την αδίστακτη γλώσσα της εξουσίας πάνω σε χαμένες ανθρώπινες ζωές.

Με βάση αυτό, η ιδέα του περιορισμού στο σπίτι και στις λιγότερες μετακινήσεις λόγω της μεταδοτικότητας του ιού κρίνεται αναγκαία από μόνης της.

Μία συνθήκη και αναγκαιότητα την οποία εκμεταλλεύτηκε πλήρως το κράτος, έτσι ώστε να απλώσει τα πλοκάμια του στην ιδιωτική σφαίρα της κοινωνίας και του κάθε πολίτη. Ο κρατικός μηχανισμός – ο υπέρτατος προστάτης και εγγυητής της ίδιας της ζωής. Έτσι, με όλη τη νομιμότητα που του δίνει η βαθιά πίστη της κοινωνίας σε αυτό (και όχι στις ίδιες τις δυνάμεις της) ως ρυθμιστή της τάξης και της καθημερινότητας, άδραξε την ευκαιρία για περαιτέρω έλεγχο, καταστολή και μία νέα κανονικότητα. Αυτή του συνεχόμενου φόβου, των διαταγμάτων, της επιτήρησης και της στρατιωτικής διαχείρισης οποιονδήποτε

κρίσεων.

Οι ειδικοί ως ρυθμιστές της κοινωνίας

Στο παραπάνω μέτρο συμβάλουν και οι κάθε είδους ειδικοί επί της πανδημίας. Επιδημιολόγοι, λοιμοξιολόγοι, καθηγητές Ιατρικής και πάσης φύσεως σχετικός επιστήμονας. Απολύτως λογικό να κυριαρχούν στο δημόσιο βήμα αφού κρίνονται οι πλέον ειδικοί για την αντιμετώπιση του ιού. Όμως, ποιος είπε πως αποτελούν τις αψεγάδιαστες αυθεντίες που δεν συμβιβάζονται με κρατικά κι άλλα συμφέροντα; Ειδικά, όταν παρακολουθούμε συνεντεύξεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας με παρόμοια διακεκριμένους επιστήμονες να λένε κάπως διαφορετικά πράγματα από αυτά των εγχώριων.

Πότε άραγε σταμάτησε να κυριεύεται και να καθορίζεται η ζωή από ειδικούς;

Το πολιτικό σύστημα της αντιπροσώπευσης είναι δομημένο κατ' αυτόν τον τρόπο και δεν σταμάτησε και ούτε πρόκειται να σταματήσει να διαμορφώνει αυτές τις συνθήκες. Πολιτικοί και πολίτες, ενασχόληση με τα «κοινά» και ανάθεση. Αυτοί είναι οι αποκλεισμοί που τράβηξε η κυριαρχία ανάμεσα στην εξουσία και στην κοινωνία. Η αποστασιοποίηση του μέσου ανθρώπου από αυτά που τον αφορούν με την πρόσληψη άλλων ατόμων για υλοποίηση τους μέσα από την αντιπροσώπευση στα κέντρα αποφάσεων. Διαρρηγνύοντας, έτσι, την σχέση της ίδιας της κοινωνίας -των ανησυχιών και των αναγκών της- με την απόφαση και τον καθορισμό της επίλυσης τους. Με λίγα λόγια, εδραιώθηκε ένα σύστημα όπου οι ίδιες οι κοινωνίες δεν έχουν κανέναν αποφασιστικό ρόλο για τα ίδια τα προβλήματα τους μεταφέροντας την απόφαση στους ειδικούς, στους πολιτικούς.

Εντός του ίδιου πλαισίου, την τελευταία δεκαετία η κοινωνία της Ελλάδας βίωσε την κρίση του δημοσιονομικού χρέους με σκληρότατα μέτρα λιτότητας και φτωχοποίησης της. Μέτρα τα οποία με την σειρά τους βασίστηκαν πλήρως στις αποφάσεις οικονομικών επιτελείων με διόλου ανιδιοτελή κίνητρα πάνω στην

οικονομία. Η παράδοση σ' έναν στείρο οικονομισμό που κυριάρχησε στον δημόσιο λόγο όσο ποτέ πήρε την θέση του στο σύστημα εξουσίας και κυριαρχίας θέτοντας τις βάσεις για το μέλλον της κοινωνίας. Μα πάνω απ' όλα, η τύχη της αφέθηκε πλήρως σε όλες αυτές τις αποφάσεις μέσα από κλειστές πόρτες του ΔΝΤ, της ΕΕ, του ΕSM αφού ο λόγος τους λαμβάνονταν ως ιερές προφητείες από το ίδιο το κράτος.

Οι ιδέες της άμεσης δημοκρατίας, του κοινοτισμού και της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας προσπαθούν διαταράξουν ακριβώς αυτά. Δεν χρειάζονται ειδικοί για να μας πούνε πως θα ζήσουμε, εφόσον εμείς ξέρουμε καλύτερα πως να παράγουμε και να επιλύουμε τα προβλήματα του σπιτιού, της πολυκατοικίας, της κοινότητας. Η οικονομία να υποταχθεί στην κοινωνία και όχι το αντίθετο. Στηρίζονται στις απαραίτητες κοινωνικές σχέσεις και αξίες αμοιβαιότητας, αλληλοσεβασμού και αλληλοβοήθειας. Αυτές οι επιμορφωτικές διαδικασίες και συνειδητοποιήσεις διαμορφώνουν έναν ανθρωπότυπο με υψηλό αίσθημα ευθύνης απέναντι στην κοινωνία, αυτεξούσιο με πλήρη συνείδηση και γνώση της αυτονομίας του. Σε αντίθεση, με τον κρατισμό και τον νεοφιλελευθερισμό που διαλύουν αυτή την κοινωνική διάσταση του ατόμου, απομονώνοντας το από τους γύρω του, καθιστώντας τον φαινομενικά ανίκανο για οποιαδήποτε απόφαση δεν αφορά τον μικρόκοσμο του.

Κι τώρα είναι η στιγμή αυτές οι αξίες και οι κατευθύνσεις της κοινωνικής αυτοοργάνωσης να παίξουν καθοριστικά τον ρόλο τους απέναντι στην οικονομική ύφεση που έρχεται. Μία κρίση που θα χρησιμοποιηθεί για να διατηρηθούν και να συνεχιστούν οι υφιστάμενες νεοφιλελεύθερες πολιτικές. Με ιδιωτικοποιήσεις και δήθεν επενδύσεις χωρίς καν περιβαλλοντικές μελέτες κι άλλες παρόμοιες ρυθμίσεις διευκόλυνσης τους στον βωμό της διάσωσης για άλλη μια φορά της οικονομίας. Άλλωστε αποδεικνύεται πως τα δώρα σε εταιρείες και οι μπίζνες δεν μπήκαν ποτέ σε καραντίνα.

Ας το πάρουμε από εκεί που το αφήσαμε, λοιπόν. Όλα τα παραπάνω προβλέπουν ένα αρκετά δυσοίωνο μέλλον όσο και παρόν για τους "απόκληρους" αυτού του κόσμου. Δεν απέχει και πολύ ο καιρός

που θα ξεπροβάλουν όλο και περισσότερες μισάνθρωπες-κανιβαλιστικές κραυγές από όλη την Ευρώπη. Με κοινωνικούς αυτοματισμούς να στοχεύουν όχι μόνο τον «ξένο» αλλά και αυτούς που έχουν τον ιό ως άμεσους εξολοθρεύσιμους εχθρούς. Ας μην ξεχνάμε και πρόσφατα παραδείγματα όπως με τον HIV, όταν στο στόχαστρο τέθηκε τότε η κοινότητα των ομοφυλόφιλων. Αυτές είναι μόνο κάποιες από τις προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπίσει η κοινωνία μπροστά στην ακόμα μεγαλύτερη επέλαση του νεοφιλελευθερισμού ως τρόπου σκέψης (ατομικιστική νοοτροπία), ταξικής μετακύλισης οποιουδήποτε κόστους (εργασιακός μεσαίωνας) και της κρατικής επιβολής σε κάθε πτυχή της ανθρώπινης ζωής.

Αυτή τη φορά ας τολμήσουμε. Να πάρουμε τις ζωές στα χέρια μας ως αυτόνομες οντότητες πέρα από το κράτος και την αγορά ή έστω ,αν ακούγεται μεγαλεπήβολο το τελευταίο, να μην αφήσουμε τουλάχιστον να γίνει η κοινωνία έρμαιο στα θανατηφόρα πλάνα τους. Μπροστά στο τέρας του κράτους και του καπιταλισμού να μην παίξουμε το παιχνίδι του και να απαντήσουμε με κοινωνική αυτοοργάνωση και αντιεξουσία.